

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

Bakalářská práce

Bariéry v profesním uplatnění sluchově postižených

Barriers of the hearing impaired in the professional application

Adéla Erlebachová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Helena KUBÁTOVÁ, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Náchodě dne 15. března 2012

.....

Adéla Erlebachová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Heleně Kubátové, Ph.D za její odborné vedení, ale především za její psychickou podporu, kterou mi v průběhu celé práce poskytovala a za kterou jsem jí velmi vděčná.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teoretická východiska.....	6
2.1	Osoby s postižením sluchu.....	6
2.1.1	Sluchové postižení	6
2.1.2	Životní situace	8
2.2	Příležitosti osob se sluchovým postižením	16
2.2.1	Vzdělávací příležitosti osob se sluchovým postižením	16
2.2.2	Pracovní příležitosti osob se sluchovým postižením.....	22
2.3	Vymezení bariér pracovního uplatnění a faktorů, které bariéry zmírňují nebo odstraňují.....	35
3	Metody a postup výzkumu	40
4	Stanovení hypotéz a operacionalizace.....	41
5	Předvýzkum a výzkum.....	48
6	Závěr	62
7	Anotace	64
8	Seznam použité literatury a internetových zdrojů	65
8.1	Seznam literatury.....	65
8.2	Elektronické zdroje	67
9	Seznam příloh	68
9.1	Příloha č. 1 jednoruční prstová abeceda.....	69
9.2	Příloha č. 2 dvojruční prstová abeceda.....	70
9.3	Příloha č. 3 kompenzační pomůcky	71
10	Podklad pro zadání bakalářské práce	76

1 Úvod

Tato práce se zabývá problematikou profesního uplatnění sluchově postižených. Problematiku profesního uplatnění sluchově postižených se snaží řešit Evropská sociální charta: „Právo tělesně nebo duševně postižených osob na odbornou přípravu k výkonu povolání, rehabilitaci a na profesní a sociální readaptaci. S cílem zajistit účinný výkon práva tělesně nebo duševně postižených osob na odbornou přípravu k výkonu povolání a na profesní a sociální readaptaci se smluvní strany zavazují:

1. přijmout odpovídající opatření k poskytnutí možnosti odborné přípravy pro výkon povolání, včetně zapojení specializovaných veřejných nebo soukromých institucí, je-li to nutné,
2. přijmout vhodná opatření k umístění zdravotně postižených osob do zaměstnání, zejména pomocí specializovaných zprostředkovatelen práce, zařízení pro chráněná zaměstnání a vhodnými způsoby stimulace zaměstnavatelů k přijetí zdravotně postižených osob do zaměstnání.“ (Evropská sociální charta)

Tuto chartu jsme jako stát podepsali již v roce 1961, dále pak jako Česká a Slovenská Federativní Republika v roce 1992 a jako Česká republika v roce 1993. (Evropská sociální charta)

Cílem mé bakalářské práce je zjistit subjektivní názor sluchově postižených na bariéry, které vyvodím z literatury, a také bych ráda zjistila, jak by sluchově postižení tyto bariéry řešili.

V první části mé práce přibližuji, co je to sluchové postižení, jaká je životní situace sluchově postižených a jejich vzdělávací možnosti. Dále krátce pojednávám o nezaměstnanosti a jejím dopadu na život člověka. A také na základě literatury vymezuji bariéry v profesním uplatnění sluchově postižených a faktory, které tyto bariéry zmírňují nebo odstraňují.

V druhé části této práce vyhodnocuji dotazníkové šetření zaměřené na komunitu neslyšících, a v kterém ověřuji hypotézy vyvozené z teorie. Také se v něm budu respondentů ptát na návrh řešení bariér.

2 Teoretická východiska

2.1 Osoby s postižením sluchu

2.1.1 Sluchové postižení

Nejprve je důležité upřesnit pojmy porucha sluchu a vada sluchu, neboť jak uvádí Skákalová, se často používají chybně jako synonyma. Porucha sluchu označuje stav přechodného zhoršení sluchu, který se po odeznění vrátí do původního stavu. Oproti tomu vada sluchu označuje stav trvalého poškození sluchu (Skákalová, 2011 s. 10). Toto upřesnění pojmů je důležité, protože se ve své práci budu zabývat pouze vadami sluchu, nikoli poruchami.

Sluchové vady můžeme řadit do několika kategorií podle různých faktorů. V této práci budu nejčastěji pracovat s kategoriemi dle stupně sluchové vady a podle doby vzniku sluchové vady. Sluchové vady podle stupně, jak uvádí například Skákalová, dělíme na (hodnota uváděná v závorkách je rozsah ztráty sluchu):

- Normální sluch (0 – 20 dB)
- Lehká nedoslýchavost (21 – 40 dB)
- Střední nedoslýchavost
 - První stupeň (41 – 55 dB)
 - Druhý stupeň (56 – 70 dB)
- Těžké postižení sluchu
 - První stupeň (71 – 80 dB)
 - Druhý stupeň (81 – 90 dB)
- Velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou
 - První stupeň (91 – 100 dB)
 - Druhý stupeň (101 – 110 dB)

- Třetí stupeň (111 – 119 dB)
- Úplná ztráta sluchu – hluchota (120 dB a více)

Pro představu zde uvedu orientační hodnoty některých zvuků, jak je uvádí Skákalová, abych čtenáři přiblížila rozsah jednotlivých postižení. Pod 20 dB padání listů či volná příroda za bezvětří, 30 dB šepot, 40 – 50 dB normální hovor, 70 dB vysavač, 80 dB křik, 100 dB řetězová pila, 120 dB tryskové letadlo, 140 dB výstřel z děla, 150 dB hlasitá rocková hudba (Skákalová, 2011, s. 10).

Horák ve své publikaci definuje nedoslýchavost jako každé zhoršení sluchu oproti běžné populaci, nikoliv však jeho úplné vymizení. Nedoslýchavost může mít několik stupňů od lehké až po velmi těžkou. Oproti hluchotě ji však lze do jisté míry vždy kompenzovat elektronickými sluchadly (Hrubý, 1999, s. 43).

Hluchota, jak uvádí Vitásková, je nejtěžší stupeň sluchového postižení, znemožňuje vnímání přirozené řeči, jedinec je zde odkázán pouze na vizuální způsob přijímání informací (Vitásková, 2003, s. 16).

Jak uvádí Skákalová, v české terminologii se také můžeme setkat s pojmy „zbytky sluchu“ a „praktická hluchota“. Za zbytky sluchu považujeme takové zbytky sluchu, které jsou využitelné ke komunikaci a podporují pedagogickou práci, není určeno, jak veliké jsou sluchové ztráty. Praktická hluchota je proti tomu legislativně definována vyhláškou ministerstva práce a sociálních věcí (Skákalová, 2011, s. 11).

Jak uvádí Hrubý, podle doby vzniku sluchové vady rozlišujeme vrozené, získané a dědičné vady. Vrozené vznikají vlivem genetických dispozic nebo negativních jevů v době těhotenství, které působí na nezralý plod dítěte. Získané jsou takové vady sluchu, ke kterým dochází v průběhu života (nejčastěji vlivem úrazu či nemoci). Posledním typem jsou dědičné vady, kdy se sluchová vada nemusí projevit hned po narození, přestože je vrozená (Hrubý, 2010, s. 55).

Květoňová s ohledem na tuto kategorii rozlišuje ještě dva druhy

získaných (případně dědičných) vad sluchu, a to z hlediska věku, kdy k sluchové vadě došlo. První kategorie vad sluchu se nazývá prelingvální a trpí jí jedinci, kteří přišli o sluch před ukončením vývoje základní řeči. To má za následek ztrátu již naučené řeči. Druhou kategorií je postlingvální, kdy ke ztrátě dochází až po ukončení vývoje základní řeči. Tito jedinci již řečové projevy neztrácí, dochází u nich pouze ke změně artikulace (Květoňová, 2007, s. 17).

2.1.2 Životní situace

Podle Solovjeva ovlivňuje sluchové postižení život jedince do takové míry, kterou si my, slyšící, často nedokážeme ani představit. Musíme si uvědomit, že sluch je velmi důležitým a spolehlivým doplňkem vnímání světa. Kromě řeči můžeme sluchem vnímat také velikost, materiál nebo třeba vnitřní strukturu objektů, určujeme činnosti, jevy či události a sluch nás může varovat před blížícím se nebezpečím. Jedinci se sluchovým postižením jsou o toto vnímání připraveni buď úplně, nebo částečně podle stupně postižení (Solovjev, 1977, s. 34, 194).

Lidé se sluchovým postižením jsou tímto handicapem ovlivňováni po celý život. Rozdíl mezi „zdravým“ jedincem a jedincem se sluchovým postižením můžeme pozorovat již v raném dětství. Jak uvádí Hrubý, slyšící dítě se učí mluvit tak, že poslouchá, co říká matka a ostatní lidé v okolí a snaží se je napodobit. Přičemž sluch zde funguje jako zpětná vazba, kdy dítě slyší, zda slovo vyslovuje správně či nikoliv. U neslyšících dětí je tomu však jinak. I tyto děti začínají žvatlat zhruba ve stejném věku jako slyšící, ale protože nemají zpětnou vazbu, místo rozvíjení tohoto žvatlání následuje útlum. Proto se velmi často pojí se sluchovým postižením také němota (Hrubý, 1999, s. 55).

Sluch, jak uvádí Skákalová, má velký význam pro náhodné, nezáměrné učení a mimoslovní dorozumívání. Prostřednictvím náhodného „odposlouchávání“ určitých situací jedinec získá aktuální informace, vysvětlení některých prvků aktuálního dění a také životních zkušeností (Skákalová, 2011, s. 41). Toto náhodné učení hraje roli také v učení se

mluvené řeči, kterou sluchově postižení jedinci nemají k dispozici.

Dále popisuje Skákalová, že sluch má velký význam pro mimoslovní dorozumívání, které tvoří velkou část každého sdělení. Může se jednat například o vokální projevy, které vyjadřují či provází emoce (jako smích, pláč, bolest), nebo se může jednat o jiné zvukové projevy, které sdělení mohou podstatně doplnit nebo jsou sami nositeli významu (významné pokašlání, klakson, demonstrativní bouchnutí dveří). Sluch má tedy i bezpečnostní funkci, je to jediný smysl, který zůstává stále aktivní (i při spánku). Osoby se sluchovým postižením jsou tedy v tomto smyslu zranitelnější (Skákalová, 2011, s. 41).

S tím úzce souvisí, že sluchové postižení omezuje člověka také v sociálním kontaktu se slyšícími lidmi, neboť sluchově postižený jedinec v kontaktu se slyšícím nemůže používat běžný komunikační prostředek (samozřejmě s ohledem na rozsah sluchové vady a době jejího vzniku, jak již bylo zmíněno výše), tedy mluvenou řeč. Existují však komunikační prostředky, které sluchově postižení jedinci využívají.

Než se ale zaměřím přímo na jednotlivé komunikační prostředky osob se sluchovým postižením, chtěla bych velmi krátce přiblížit funkci komunikace pro jedince a také bych chtěla ukázat na specifikace v komunikaci (hlavně ve výběru komunikačního prostředku) u jednotlivých kategorií neslyšících, tedy u nedoslýchavých, prelingválně neslyšících a postlingválně neslyšících a přidala bych zde ještě jedince s Kochleárním implantátem (viz. příloha č. 3).

Skákalová píše, že komunikace je typ sociální interakce a proces sdělování a výměny informací (Skákalová, 2011, s. 49) Dále Strnadová uvádí základní funkce komunikace, které se ale v reálném životě prolínají (Strnadová, 1998, s. 128):

- Sdělovací, uchovávací a poznávací (př. popisování a sdělování veškeré lidské činnosti, znalostí, zkušeností)
- Společenská (př. navazování, udržování a řízení mezilidských

vztahů)

- Tvořivá a estetická (jazyk jako prostředek i cíl umělecké tvorby)

Jak dále uvádí Skákalová, jazyková komunikace je pro život nezbytná. Toto tvrzení dokládá Maslowovou pyramidou potřeb, do které lze komunikaci a dorozumívání zařadit mezi tzv. potřeby bezpečí a jistoty. A dále uvádí, že se tato potřeba prolíná i do vyšších stupňů, například do potřeby sounáležitosti, uznání či seberealizace. A dodává, že u lidí se sluchovou vadou mohou být tyto potřeby narušovány, či nedostatečně uspokojovány (Skákalová, 2011, s. 49).

Nyní bych překročila ke specifickým komunikace jednotlivých kategorií neslyšících, neboť při volbě komunikačního prostředku hraje roli mnoho faktorů. Například druh sluchového postižení, doba vzniku sluchového postižení a také společnost, v níž se neslyšící právě nachází: jiný komunikační prostředek zvolí ve slyšící společnosti a jiný v neslyšící společnosti. Já se zaměřím především na první dvě kritéria, tedy druh sluchového postižení a dobu vzniku sluchového postižení. Všechna dále uvedená specifika v komunikaci neslyšících jsem čerpala z knihy Věry Skákalové, Uvedení do problematiky sluchového postižení.

První kategorií bude komunikace u nedoslýchavých. Tato skupina je velmi různorodá, což ukazuje škála uvedená na začátku této práce, proto se preferovaný způsob komunikace odvíjí od stupně sluchové vady, doby, kdy vznikla a případně od vzdělávacího programu, kterým jedinec prošel. Obecně však lze říct, že většina nedoslýchavých se dobře orientuje ve slyšícím prostředí, a tak v komunikaci využívá mluvený jazyk. Vnímání mluveného jazyka probíhá prostřednictvím sluchu kompenzovaného sluchadlem spolu s odezíráním (o odezírání se zmíním až později). Dále platí, že nedoslýchavý většinou neupřednostňuje dlouhé rozhovory z obavy, že zcela neporozumí mluvenému slovu. Také pro ně bývá obtížné orientovat se v komunikaci s více osobami a zapojovat se do ní.

Další skupinou jsou prelingválně neslyšící. Ti využívají v komunikaci především vizuálně motorické komunikační prostředky, tedy znakový jazyk

nebo u nás znakovanou češtinu. Rozdíl mezi nimi vysvětlím dále v textu, až se budu zabývat konkrétně jednotlivými komunikačními prostředky neslyšících. Přirozeným jazykem prelingválně neslyšících je znakový jazyk. Nelze jej však označit za mateřský, neboť se s ním často setkávají až v pozdějším věku ve specializovaných institucích. Český jazyk je pro ně až druhý, a nejsou pro něj sensoricky disponováni a tudíž kompetence v komunikaci v tomto jazyce jsou nižší než u znakového jazyka; mají obtíže při čtení či psaní. Proto je pro úspěšnou komunikaci s těmito lidmi vhodnější využít spíše tlumočnických služeb nežli psaného projevu.

Předposlední skupinou jsou postlingválně neslyšící (nebo také ohluchlí). Jak již jsem vysvětlovala v předchozím textu, jsou to jedinci, kteří přišli o sluch až po vyvinutí mluveného jazyka, proto zpravidla preferují mluvený jazyk. Dalším faktorem je i to, že při ztrátě sluchu ve vyšším věku je schopnost naučit se znakový jazyk, a obecně jakýkoliv jazyk, nižší než u mladých lidí či dětí. Kompetence ohluchlých v českém jazyce je většinou dostačující, produkují mluvenou řeč (její kvalita je však ovlivněna tím, že nemají zpětnou vazbu), ale sluchová ztráta jim neumožňuje vnímat akustické informace z okolí. Mluvený jazyk tak mohou vnímat pouze v grafické podobě. Pro běžnou komunikaci je to však značně pomalý a nepohodlný způsob, a proto je většina postlingválně neslyšících odkázána na odezírání, které, jak se zmíním níže, není naučitelné bez určitých vrozených vloh.

Poslední skupinou jsou jedinci s kochleárním implantátem (viz. příloha č. 3). Tato skupina je podobně jako u nedoslýchavých velmi různorodá, a je potřeba brát v úvahu individuální přínos kochleárního implantátu pro daného jedince. Někteří jedinci s implantátem jsou schopni rozumět mluvené řeči i bez pomoci odezírání, či dokonce telefonovat, ale u někoho nemusí implantace poskytnout očekávaný výsledek, například v důsledku pomalého rozvoje sluchového vnímání či malé slovní zásoby. Můžeme tedy potkat jedince, kteří komunikují v českém jazyce bez pomoci podpůrných systémů (jako například odezírání), ale i jedince, kteří tyto

podpůrné prostředky potřebují, nebo jedince, kteří komunikují pouze prostřednictvím znakového jazyka. Osvojení znakového jazyka je pro tyto jedince opodstatněné, neboť jim umožní komunikovat s komunitou neslyšících, nebo jim pomůže v případě dočasné nefunkčnosti kochleárního implantátu (Skákalová, 2011, s. 54 – 56).

Nyní bych se již zaměřila na komunikační prostředky neslyšících. V zásadě existují tři komunikační prostředky pro neslyšící, jak jsem se již zmiňovala výše, a těmi jsou odezírání, znaková řeč a mluvená řeč.

Odezírání Hrubý definuje jako „...odhadování vyslovovaných slov z pohybu mluvidel – rtů, zubů, jazyka, lícních svalů“ (Hrubý, 1999, s. 74). Hudáková upozorňuje na několik důležitých skutečností, například na to, že vlohky k odezírání jsou vrozené, a tudíž odezírání nelze naučit, ale pouze zlepšovat pomocí tréninku (který probíhá po celý život) a že schopnost odezírat není nijak spojena s postižením sluchu (ve smyslu, že špatně slyšící člověk má automaticky vlohky k odezírání) (Hudáková, 2005, s. 42). K tomuto tématu Strnadová uvádí, že pouze asi 23 % celkové populace je schopno dobrého zvládnutí odezírání (Strnadová, 2001, s. 6). Dále pak Hudáková uvádí, že slyšící člověk při odezírání používá jak sluch, tak zrak, kdežto neslyšící pouze zrak, a poslední velmi důležitou skutečností je, že i při perfektní schopnosti odezírat nezískáme nikdy tolik informací jako při poslechu stejného sdělení (Hudáková, 2005, s. 42). Hudáková dále popisuje odezírání jako „...hádání ve velmi rychlém tempu a s velmi malým počtem potřebných informací“ (Hudáková, 2005, s. 42). Je to způsobeno tím, že v odezírání vnímáme pouze jedenáct tvarů úst, tzv. mluvních obrazů. Jsou to mluvené obrazy pro samohlásky a, e, i, o, u a pro souhlásky jsou to tvary označující více hlásek p, b, m; v, f; t, d, n; s, z, c; š, ž, č, ř; l, r. Některá písmena nevnímáme vůbec, například h, k, g, ch atd. Další aspekty, které při odezírání nemůžeme vnímat, je intonace, síla a barva hlasu, tempo a rytmus řeči, proto člověk, který odezírá, nemůže pochopit ironii (Hudáková, 2005, s. 42). Poslední důležitou poznámkou je, jak uvádí Hudáková, že můžeme odezírat pouze jazyk, který velmi dobře známe, neboť lze odezírat pouze jednu třetinu sdělení, zbytek musíme odhadnout (Hudáková, 2005, s. 43).

Odezírání také samozřejmě ovlivňuje stupeň sluchové vady, neboť jak bylo řečeno výše, člověk může odezírat pouze jazyk, který zná. Hudáková uvádí krátce odlišnosti v odezírání u tří skupin sluchově postižených jedinců, a to nedoslýchavých nebo s kochleárním implantátem, dále postlingválně ohluchlých a nakonec nelingválně neslyšících.

Začneme s nedoslýchavými jedinci či jedinci s kochleárním implantátem. Tito jedinci při odezírání získávají informace nejen pomocí zraku, ale částečně i pomocí sluchu. Tento jedinec má také výhodu v tom, že má většinou poměrně dobré „znalosti světa“ a ovládá odezíraný jazyk. Proto je pro takovéto jedince odezírání dobrou komunikační cestou. To však neznamená, že pro ně odezírání není namáhavé.

Jedinci postlingválně ohluchlí se musí spoléhat pouze na kusé informace získané pomocí zraku. Jejich výhodou však je, že již velmi dobře znají odezíraný jazyk.

Poslední kategorií jsou jedinci nelingválně neslyšící. Ti se musí spoléhat pouze na zrakové informace, ale na rozdíl od předchozích dvou kategorií většinou neznají dobře odezíraný jazyk a ani nejsou obeznámeni s „fungováním světa“. Proto je pro ně odezírání jako plnohodnotná komunikace většinou naprosto nevhodné (Hudáková, 2005, s. 43).

Dalším komunikačním prostředkem neslyšících je znaková řeč. V české republice rozlišujeme dva druhy znakové řeči neslyšících, a to český znakový jazyk a znakovanou češtinu, což jsou dva odlišné komunikační prostředky.

Zákon č. 155/1998 sb., o znakové řeči definuje český znakový jazyk jako: „...přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické“ (zákon č. 155/1998 sb. § 4). Jak uvádí Bímová, znakový jazyk není univerzálním jazykem neslyšících na celém

světě, jak bychom se mohli domnívat. Stejně jako každá země má svůj jazyk, i neslyšící v každé zemi mají svůj specifický znakový jazyk (Bímová, 2005, s. 15). Jak uvádí Macurová dle Skákalové, znakový jazyk je vizuálně-motorický komunikační systém s vlastním slovníkem a gramatikou (Skákalová, 2011, s. 49). Znakový jazyk, jak uvádí Skákalová, je produkován v trojrozměrném prostoru (vymezen zhruba rozpaženými lokty, temenem hlavy a pasem) a nemá psanou podobu. Také se neustále vyvíjí a je ovlivněn i cizími jazyky, přičemž existují různé dialekty. Užití znakového jazyka se také odvíjí od podmínek určité situace (oficiální či neoficiální situace, dětská řeč atd.) (Skákalová, 2011, s. 49 – 50). Důležité je také to, že na rozdíl od znakové češtiny je znakový jazyk, jak píše Krauhlová, přirozený jazykový systém, a že jeho gramatika je zcela nezávislá na jakémkoliv mluveném jazyce (Krauhlová, 2002, s. 59).

Jak píše Skákalová, znaková čeština je umělý jazykový systém, který byl vytvořen slyšícími, aby se lépe dorozuměli s osobami používajícími znakový jazyk. Je to proto, že znaková čeština je pro slyšící jedince jednodušší, neboť vychází z gramatiky českého jazyka, je doplněna znaky převzatými z českého znakového jazyka a při znakování je buď hlasitě, nebo bezhlasně artikulována. Problém je, že uživatel znakového jazyka nemusí znakové češtině správně rozumět, protože využívá jiná gramatická pravidla než právě znakový jazyk (Skákalová, 2011, s. 51 – 52).

V případě potřeby je možné při komunikaci ať již ve znakovém jazyce či ve znakové češtině doplnit některý výraz pomocí prstové abecedy. Prstová abeceda využívá ustálených a formalizovaných postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo obou. V České republice máme dva druhy prstové abecedy a to jednoruční a dvojruční (viz. příloha č. 1 a č. 2)

Poslední komunikační prostředek je mluvená řeč. Jak uvádí Skákalová, pomocí logopedických metod lze naučit orální řeči i dítě bez ohledu na velikost ztráty sluchu. Problém ale spočívá v tom, že při komunikaci nejde pouze o vlastní produkci mluvené řeči, ale také o porozumění ostatním, na což naopak má velikost ztráty sluchu velmi

vysoký vliv. Je tedy důležité zvážit efektivitu a využití u konkrétní osoby (Skákalová, 2011, s. 51).

Ted' bych ráda ještě krátce pojednala o schopnosti sluchově postižených jedinců číst a psát. I míra schopnosti číst a psát se bude samozřejmě odvíjet od velikosti ztráty sluchu a doby ztráty sluchu u konkrétních jedinců. Jak píše Petráňová, většina neslyšících jedinců umí číst v tom smyslu, že rozumí písmenům či dokážou přečíst slovo, problém spočívá v tom, že napsanému textu nerozumí. Stejně tak je to s psaním; většina lidí dokáže psát, ale tomuto psanému textu často není rozumět. Může se podobat textu, který by napsal cizinec, který se teprve začíná učit česky (Petráňová, 2005, s. 45). Skákalová shrnuje problémy neslyšících s porozuměním textu do tří kategorií, a to nedostatečně rozvinutá znalost českého jazyka, nedostatečná úroveň znalosti obsahu textu a nízká motivace ke čtení. Dále také uvádí možnosti, jak podpořit výuku čtení s porozuměním (jak bylo uvedeno výše, většina neslyšících dovede číst, ale neporozumí obsahu sdělení). Je to například seznamovat neslyšící s písemnou podobou mluveného textu až po sdělení obsahu textu ve znakovém jazyce. Dále je možné používat úpravy textů, vysvětlivky k textu, graficky doplněné texty (komiksy, leporela, texty s „bublinami“) nebo televizní titulky (text je spojen s obrazovým obsahem). Co se týká psaného projevu neslyšících, je dobré, aby se neslyšící uměli vyjádřit psanou formou, ale nemusí to být na gramatické úrovni slyšícího jedince (Skákalová, 2011, s. 70 -71).

Jak uvádí Skákalová, jedinci se sluchovou vadou (v závislosti na stupni dané sluchové vady) si mohou pouze omezeně vytvářet zvukovou mapu, což souvisí s tím, že nechápou obsahový význam mluvy a její citové zabarvení. To také vede k malé motivaci reagovat na okolní svět užitím hlasu. K rozvoji řeči se však váže i rozvoj myšlení. Vlivem pozdního rozvoje mluvy (ať již mluvené či znakové) je omezen také rozvoj pojmového myšlení (tzv. verbální inteligence). Myšlení sluchově postiženého dítěte je většinou založeno na konkrétní činnosti s předměty a jejich pozorování. Abstrakce a tvorba obecných pojmů je pro ně obtížná

vlivem chudší zásoby představ a jejich časté nepřesnosti (Skákalová, 2011, s. 44).

S tvorbou konkrétních představ souvisí i znaková řeč, neboť u některých znaků záleží jejich provedení na konkrétní věci, kterou popisujeme, například když budeme popisovat, že máme tričko, které má pruhy, tak sice pro pruhy existuje obecný znak, ale směr pruhů a šířka pruhů se v rámci toho znaku odvíjí od toho konkrétního trička, které v danou chvíli popisujeme. Pro předcházení výše uvedených obtíží doporučuje Skákalová, aby již v raném věku dítěte rozvíjela komunikace s okolím (na formu komunikace již není kladen tak velký význam) způsobem, který je přístupný smyslové výbavě dítěte (Skákalová, 2011, s. 44–45). Jak uvádí Petráňová, toto je snazší u neslyšících dětí, které se narodily do neslyšící rodiny, kde je již zaveden znakový jazyk, tudíž komunikace s dítětem může probíhat už v raném dětství, kdežto ve slyšící rodině je komunikace možná až v pozdějším věku (Petráňová, 2005, s. 46). Jak Skákalová dále uvádí, každý jedinec má určitou kapacitu mozku určenou pro osvojení si jazyka, která je speciálně uzpůsobena k vnímání a rozpoznávání jazykových vzorců. Pro tyto mozkové struktury je důležitá doba vývoje jazyka, neboť při překročení kritického období tyto struktury zakrní a jejich funkci již nebude možné nikdy plně rozvinout (Skákalová, 2011, s. 45).

2.2 Příležitosti osob se sluchovým postižením

Než se zaměřím na konkrétní vzdělávací a profesní příležitosti osob se sluchovým postižením, chtěla bych zde uvést kompenzační pomůcky pro sluchově postižené osoby, neboť s tímto tématem úzce souvisí. Kompenzační pomůcky totiž do určité míry pomohou jedinci s vadou sluchu zmírnit sluchové postižení, přičemž tato míra je závislá na stupni postižení sluchu a době jeho vzniku. Přehled kompenzačních pomůcek a jejich bližší popis najdete v příloze číslo 3.

2.2.1 Vzdělávací příležitosti osob se sluchovým postižením

V této části mé práce se budu věnovat vzdělávání osob se sluchovým

postižením z hlediska speciálních škol (či oborů) a také z hlediska ulehčení (či umožnění) studia neslyšících na běžných školách, a to hlavně z hlediska vysokého školství.

Dříve než přistoupím ke konkrétnímu stupni vzdělávání, zmínila bych ráda metody vzdělávání sluchově postižených osob. Skákalová i Vitásková vymezují tři metody vzdělávání sluchově postižených, a to orální metodu, totální komunikaci a bilingvální metodu. Při volbě metody vzdělávání hraje velkou roli konkrétní stav jedince (jak jsem již několikrát uváděla výše: stupeň postižení, doba vzniku postižení, ale i individuální schopnosti a charakteristiky konkrétního jedince).

Nejprve se zmíním krátce o orální metodě vzdělávání. Dle Vitáskové je hlavním cílem této metody u sluchově postiženého jedince rozvinutí mluvené řeči jak v orální, tak i v grafické podobě. Hlavním prostředkem této metody je odezírání, prstová abeceda (daktyl) je vnímána pouze jako doplněk vzájemného porozumění a pro výuku počátečního čtení (Vitásková, 2003, s. 24). Skákalová ještě zmiňuje, že tato metoda je vhodná především pro jedince nedoslýchavé, kteří mají zbytky sluchu a jsou schopni kompenzace pomocí například sluchadel či indukční smyčky, ale pro úplně hluché jedince je tato metoda spíše nevhodná (Skákalová, 2011, s. 64).

Totální komunikace, jak uvádí Hrubý dle Skákalové, je spíše podpůrný prostředek než metoda výuky jazyka, neboť dítěti neposkytuje skutečný jazyk nutný k rozvoji syntaktických struktur mozku (Skákalová, 2011, s. 65). Dále Skákalová píše, že cílem této „metody“ je zajištění účinné komunikace na základě zhodnocení potřeb jedince. Poskytuje tedy osobě se sluchovým postižením bezbariérový přístup k informacím podle jejich komunikačních potřeb a vyjadřovacích a přijímacích schopností (Skákalová, 2011, s. 64). Totální komunikace využívá, jak píše Potměšil dle Vitáskové, znakový jazyk, mluvenou řeč, prstovou abecedu, odezírání, mimiku, pantomimu, kresbu, film, divadlo a gesta (Vitásková, 2003, s. 24). Lze tedy říct, že si jedinec může vybrat způsoby, které nejvíce vyhovují jeho schopnostem.

Poslední metodou vzdělávání sluchově postižených osob je bilingvální vzdělávání. Neničková dle Skákalové popisuje bilingvální vzdělávání následovně. Základem je znakový jazyk (který se používá ve většině předmětů v nižších ročnících, ale ve vyšších ročnících se počet hodin ve znakovém jazyce a počet hodin v konkrétním národním jazyce vyrovnává), mluvený národní jazyk je zde brán jako druhý jazyk „cizí“, a je kladem důraz na jeho používání především v psané podobě, mluvená podoba národního jazyka je až na třetím místě. Tento model vyžaduje spolupráci vysokoškolsky vzdělaných slyšících a neslyšících pedagogů a tlumočnicků (přičemž jak slyšící tak neslyšící pedagog musí umět oba jazyky, především v nižších ročnících). Každý pedagog prezentuje žákům svůj přirozený jazyk a předkládá tak žákům kvalitní identifikační jazykové vzory. Neslyšící pedagogové však představují také vzory sociálně-kulturní a psycho-emoční, a tak pomáhají žákům pochopit kulturu neslyšících a pomáhají jim vyrovnat se se sluchovou vadou (Skákalová, 2011, s. 65 – 66). Jako možnou nevýhodu tohoto přístupu uvádí Skákalová to, že lze používat jen ve specializovaných zařízeních a tak má segregační vliv (Skákalová, 2011, s. 66).

Nyní bych se zmínila o všech stupních vzdělávání sluchově postižených a poté bych se více zaměřila na vzdělávání sluchově postižených na vysokých školách. Tato vzdělávací síť začíná u speciálních pedagogických center, které zajišťují, jak uvádí Skákalová, péči a pomoc rodinám s dětmi, u kterých bylo diagnostikováno sluchové postižení. Dle §54 zákon č. 108/2006 sb. o sociálních službách je raná péče terénní, popřípadě ambulantní služba, která je poskytována dítěti a rodičům dítěte do 7 let. Tato služba poskytuje podporu rodině a podporuje vývoj dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby (Skákalová, 2011, s. 66). Dále jak uvádí Vitásková, provádějí tyto speciálně pedagogická centra časnou surdopedickou a logopedickou intervenci, a také zajišťují informační a poradenské služby rodinám se sluchově postiženými dětmi (Vitásková, 2003, s. 25).

Dalším krokem jsou speciální mateřské školky pro sluchově postižené

děti. Jak uvádí Skákalová, tyto školky se od běžných liší menším počtem dětí ve třídách a speciálním technickým vybavením (Skákalová, 2011, s. 67). Dále plní, dle Vitáskové, výchovně – vzdělávací program rozšířený o specifické výchovy zaměřené na kompenzaci a reedukaci sluchového postižení například procvičování odezírání, rozvoj počátečního čtení a rozvoj orálních a manuálních komunikačních systémů (Vitásková, 2003, s. 25).

Dále Vitásková popisuje základní školy pro sluchově postižené. Tyto školy mají docházku rozšířenou o přípravný ročník. Samozřejmě je omezen počet dětí ve třídě, aby byla zajištěna větší péče. V mnoha případech vyučují podle upravených osnov a aktuálně modifikují výukové metody podle individuálních potřeb sluchově postižených žáků (Vitásková, 2003, s. 25).

Tuto část bych ráda doplnila konkrétním příkladem, a to na Střední, základní a mateřské škole pro sluchově postižené v Olomouci. V celé škole je používána jako hlavní metoda vzdělávání totální komunikace, kterou, jak jsem výše uváděla, Hrubý dle Skákalové považuje spíše za podpůrný prostředek než hlavní vzdělávací metodu. Ve školce je maximální kapacita 20 dětí. Děti zde jsou intenzivně vzdělávány již od raného věku (když vychází ze školky, znají abecedu, umí číst atd.). Děti se učí zároveň jednotlivá slova znakově i mluveným jazykem. Dále je ve škole omezen počet dětí ve třídě, který se pohybuje mezi 5 – 6, základní docházka je zde rozšířena na 10 let. Toto odpovídá výše uvedené teorii. Jako poslední bych se zmínila o střední škole, která je praktická. Primárně je dvouletá, ale bylo nám řečeno, že většinou si ji studenti prodlouží na čtyři roky. Studenti této praktické školy jsou většinou jedinci s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou. Součástí školy je i speciálně pedagogické centrum a internát. Tuto školu však nenavštěvují pouze sluchově postižené děti, ale i mentálně či fyzicky postižené děti, autistické děti a děti s kombinovanou vadou. Jako poslední nám byly přiblíženy nevýhody internátu, neboť děti ubytované na internátu se nenaučí samostatnému chování (veškeré jídlo, úklid a jiné věci jsou jim naservírovány bez toho, aby se musely snažit).

Nyní bych pokračovala v popisu jednotlivých vzdělávacích stupňů. Dostáváme se k sekundárnímu vzdělávání, které poskytují střední odborné učiliště, odborné učiliště a praktické školy, ale také střední školy (gymnázia atd.). Jak zmiňuje Vitásková, střední odborné učiliště, odborné učiliště a praktické školy připravují sluchově postižené nejčastěji v oboru strojní mechanik, malíř – lakýrník, krejčí, dámská krejčová, truhlář, kuchař, zahradník, elektrikář, zámečnický, cukrář, šička, klempíř a čalouník. Střední školy umožňují sluchově postiženému jedinci získat maturitu (Vitásková, 2003, s. 25). Jak uvádí Skákalová, pro žáky se sluchovým postižením existuje střední zdravotnická škola, střední průmyslová škola oděvní, střední pedagogická škola, střední průmyslová škola elektrotechnická a gymnázium (Skákalová 2011, s. 67).

Nyní se dostávám ke studiu na vysoké škole. Jak píše Tetauerová, existují dvě cesty studia sluchově postižených jedinců na vysoké škole. První možností je organizované terciární vzdělávání, to znamená, že na vysokých školách jsou zřízeny speciální obory určené přednostně pro studenty se sluchovým postižením. Optimální studijní podmínky jsou zde vytvořeny pomocí tlumočnických a zapisovatelských služeb. V dnešní době existují dva bakalářské obory primárně pro sluchově postižené, Výchovná dramatika neslyšících na JAMU a Čeština v komunikaci neslyšících na FF UK (Tetauerová, 2004, s. 76–77).

Druhou možností, jak uvádí Skákalová, je integrace s individuálním studijním plánem. Cílem integrace studenta se sluchovým postižením je nejenom získání určitých vědomostí a dovedností, ale i začlenění do skupiny vrstevníků, a tím umožnění plnohodnotného prožití sociálních vztahů. Pomoc při integraci studenta se sluchovým postižením na vysoké škole mohou poskytovat speciální poradenská centra, která však nejsou při všech vysokých školách. Název pro tyto centra není jednotný, například Univerzita Palackého v Olomouci má Centrum pomoci handicapovaným, Univerzita v Hradci Králové má Augustin – Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami a Masarykova Univerzita v Brně má Teiresiás – Středisko pro pomoc studentům se specifickými potřebami. Studentům se

sluchovým postižením obvykle zajišťují technické pomůcky, podílí se na zhotovování individuálního plánu studenta či zajišťují zapisovatelské a tlumočnické služby (Skákalová, 2011, s. 67 – 68).

To, která možnost je pro konkrétního studenta vhodnější, závisí samozřejmě na stupni sluchové vady a době vzniku. Tetauerová rozděluje specifika studia na vysoké školy pro sluchově postižené právě na základě stupně a době vzniku sluchové vady do čtyř kategorií.

První kategorií jsou studenti nedoslýchaví, kteří většinou bez problémů komunikují mluvenou češtinou, při čemž si pomáhají odezíráním. Při přednáškách využívají zesilovací přístroje (např. indukční smyčky či sluchadla). Studují většinou samostatně ze skript, doporučené literatury či zápisů z přednášek, které si jsou schopni zapisovat sami, popřípadě si je okopírují po dohodě od ostatních studentů v ročníku.

Druhou kategorií jsou studenti s kochleárním implantátem, kteří jsou většinou schopni oboustranně komunikovat pomocí mluvené češtiny. Podobně jako nedoslýchaví studenti studují převážně samostatně ze skript (záleží samozřejmě na jejich jazykové kompetenci) a poznámek z přednášek, které si obstarají od ostatních studentů z ročníku.

Další kategorií jsou studenti prelingválně neslyšící, kteří většinou preferují znakový jazyk, neboť je to převážně zároveň jejich „mateřský jazyk“. Mluvenému jazyku rozumí převážně jen za limitovaných podmínek. Ke studiu potřebují tlumočnické a zapisovatelské služby (zapisovatelem bývá asistent nebo student, který je za tuto službu placen). Tito neslyšící studenti, jejichž „mateřským jazykem“ je převážně znakový jazyk, se musí dodatečně učit i psanému českému jazyku, neboť některé informace přicházejí právě jenom z odborných publikací. Právě proto tito studenti vyžadují více individuálních konzultací během studia.

Poslední kategorií jsou studenti postlingválně neslyšící. Většina těchto jedinců rozumí mluvenému jazyku (v obsahovém smyslu) a ovládají psanou podobu českého jazyka. Vzhledem k tomu, že odezírání je velmi náročné a pro některé jedince nemožné, je pro tyto studenty ideální tlumočení

do znakové češtiny, pokud tedy student nepreferuje znakový jazyk. V takovém případě má nárok na tlumočení do znakového jazyka. Samostudium se odvíjí od individuálních znalostí a porozumění psanému jazyku, v případě bezproblémového porozumění se může jedinec věnovat samostudiu z okopírovaných přednášek, skript a doporučené literatury (Skákalová, 2011, s. 76 – 77).

2.2.2 Pracovní příležitosti osob se sluchovým postižením

Než se dostanu přímo k pracovním příležitostem sluchově postižených osob nebo celkově k situaci zaměstnanosti sluchově postižených, ráda bych vysvětlila (nebo aspoň přiblížila), proč je práce pro člověka (a to nejen sluchově postiženého) tak důležitá. Samozřejmě každý zná ekonomický rozměr zaměstnání jako způsobu obživy, proto se jím zde nebudu zabývat, ale zaměřím se na psychologický a sociologický rozměr nezaměstnanosti.

Nejprve bych ráda definovala, kdo je nezaměstnaný, ačkoliv nám to může přijít naprosto jasné. Mareš zmiňuje tři podmínky, za kterých je jedinec považován za nezaměstnaného, tyto podmínky však musí platit všechny současně:

- Schopnost pracovat (ať již věkem, zdravotním stavem či osobní situací)
- Touha po zaměstnání (jedinec chce aktuálně pracovat)
- Bez zaměstnání (to znamená, že člověk i přes první dva body nemá práci ve smyslu placeného zaměstnání) (Mareš, 2002, s. 16)

Nyní již uvedu, proč je práce pro jedince tak důležitá, musím zde ale podotknout, že když mluvím o práci, myslím tím placené zaměstnání (práce za účelem ekonomického zisku) nikoliv například neplacenou práci v domácnosti. Jak uvádí Mareš, důležitost práce pro jedince je spjata s centrální rolí zaměstnání v naší kultuře. Když se na to podíváme z pohledu celého života člověka, tak vzdělávání je příprava jedince na zaměstnání a volný čas můžeme chápat jako regeneraci pro další práci v zaměstnání.

A práce také určuje dva velké mezníky v životní dráze člověka, a to začátek ekonomické aktivity (přechod ze školy do zaměstnání) a konec této ekonomické aktivity (tedy odchod do důchodu) (Mareš, 2002, s. 68). I v andragogice můžeme najít důkaz o důležitosti práce a to v pojetí syntetického statusu. Pro lepší znázornění nejprve vyjmenuji ukazatele syntetického statusu, jak je uvádí Šimek a Bartoňková:

- Objektivní charakteristika profese, kterou jedinec vykonává
- Prestiž této profese
- Dosažená kvalifikace, dosažený stupeň vzdělání
- Vliv, moc, kterou člověk disponuje
- Příjmy, kterých dosahuje
- Životní způsob, který vykazuje (Bartoňková, Šimek, 2002, s. 14–15)

Jak můžeme v tomto výčtu vidět, většina ukazatelů úzce souvisí se zaměstnáním jedince. Práce tedy, jak uvádí Mareš, utváří z velké části naši identitu a ztrátu práce označuje Mareš jako sociální smrt (Mareš, 2002, s. 68).

To však není jediný důvod důležitosti práce pro jedince. Buchtová zmiňuje, že práce dává člověku pocit seberealizace, uspokojuje jeho potřebu ctižádosti, vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje potřebu sebeuplatnění a sebeúcty, ale také dává řád celému našemu životu, neboť svůj den máme rozvržen na základě pracovní doby atd. (Buchtová. 2002, s. 75–76).

Abych to krátce shrnula, uvedu dva výčty charakteristik zaměstnání, které hrají pro život člověk klíčovou roli. První rozdělení, jak zmiňuje Mareš, je dle Giddense, který uvádí šest charakteristik:

- Peníze – mzda (či plat) jsou hlavním zdrojem uspokojování potřeb
- Úroveň činnosti – zaměstnání tvoří základnu pro získávání

a zdokonalování dovedností a schopností člověka

- Rozmanitost žití – zaměstnání zde představuje vstup do kontextu kontrastujícího s domácím prostředím
- Struktura času – zaměstnaný člověk rozvrhuje den na základě rytmu své práce (to se ale týká i vnímání svátků atd.)
- Sociální kontakt – pracovní prostředí může přinášet přátelství a příležitost spolupracovat s ostatními lidmi
- Osobní identita – zaměstnání představuje stabilní sociální identitu (to můžeme vnímat například u mužů, u kterých se sebeúcta v mnoha případech může odvíjet od finančních prostředků, které přináší do domácnosti)

Druhé rozdělení je dle Jahodové, která definuje pět charakteristik zaměstnání:

- vytváří pro člověka reálnou strukturu času (dny, týdny, roky)
- znamená příležitost pravidelně sdílené sociální zkušenosti mimo rámec rodiny
- umožňuje jedinci podílet se na cílech a účelech, které ho přesahují
- vymezuje jeho osobní status a osobní identitu
- vynucuje si řadu aktivit, k nimž bez zaměstnání člověk není motivován (Mareš, 2002, s. 70–71).

Tímto bych uzavřela význam zaměstnanosti pro člověka a podívala bych se na dopad nezaměstnanosti na jedince. Ztráta zaměstnání neovlivňuje člověka pouze z hlediska ztráty mzdy a s tím souvisejícího snížení životní úrovně člověka. Nezaměstnanost se může projevit hned v několika aspektech.

Jak zmiňuje Mareš, nezaměstnanost souvisí s deprivací. Tato deprivace je spojena s vyloučením nezaměstnaného ze sociálních vztahů

(sociální izolace v důsledku redukce sociálních kontaktů) a s vyloučením jedince z konzumu jako centrální aktivity moderní společnosti. Hilgendorf a Welchman dle Mareše uvádí, že v mnoha případech značnou část nepracovního dne zabírají činnosti související se spotřebou (plánované nákupy, vyhledávání zboží či služeb). Se získáním nového zboží je spojen pocit kompenzace nudy či frustrace života a neuspokojivé práce. Vlastnictví určitého množství pravidelně obměňovaného zboží dává mnoha lidem uklidňující pocit psychického bezpečí. V případě tedy ztráty zaměstnání a s tím spojeného omezení či úplného vyloučení z konzumního života může u nezaměstnaného vzniknout deprivace.

Další faktor spojený s nezaměstnaností je změna vnímání času. Ztráta práce vede k rozbití časové struktury dne, což může být pro jedince velmi stresující. Po určité době má nezaměstnaný člověk potíže s rozeznáním všedních dnů od víkendu či svátků. V roli nezaměstnaného člověka čas přestává hrát důležitou roli. Tento faktor je však subjektivní, neboť nezaměstnanost nutně nebrání ve strukturalizaci času nějakými aktivitami, je pouze na konkrétní osobě jak tuto obtíž zvládne.

Důležitá je také skutečnost, že ztráta zaměstnání neovlivňuje pouze daného jedince – tuto ztrátu pociťuje celá jeho rodina. Tento vliv může nabývat dvou podob. První podoba je negativní dopad nezaměstnanosti na rodinu, který se odrazí především ve vzniklém napětí, nezaměstnaný jedinec ztrácí status nejen vůči okolí, ale i v rámci rodiny, což pro něho může být velmi těžké a bolestivé. Druhá podoba je pozitivní vliv rodinné solidarity a podpory, které se nezaměstnanému ze strany rodiny dostává.

Dopad nezaměstnanosti může mít vliv také na fyzický stav člověka. Nejčastější příčinou zhoršení zdravotního stavu v důsledku ztráty práce je stres, který ohrožuje imunitní systém a kardiovaskulární systém člověka. Ke stresu, kterým je ztráta zaměstnání provázána, se mohou přidat další doprovodné zesilující faktory jako kouření, požívání alkoholu, léků či drog, které také přispívají k zhoršení stavu nezaměstnaného.

Jako poslední se musím zmínit i o psychické stránce zdraví

u nezaměstnaných jedinců. Warr dle Mareše identifikuje způsoby, jakými může nezaměstnanost ovlivňovat psychické zdraví jedince:

- finanční obtíže (pokles příjmu, finanční obavy)
- změna společenského chování, která souvisí s omezením společenských kontaktů a zúžením sociálního prostředí nezaměstnaných
- malý prostor pro rozhodování (pro nedostatek finančních prostředků nelze dělat velké změny)
- nedostatek příležitostí k získávání nových dovedností a jejich rozvíjení
- nárůst ponižujících zkušeností (odmítání žádostí o práci, byrokratické boje)
- pocit úzkosti z budoucnosti
- redukce kvality interpersonálních kontaktů (Mareš, 2002, s. 76–86).

Jako poslední zmínku k nezaměstnanosti bych uvedla, že sluchově postižení jedinci patří do jedné z rizikových skupin. Buchtová zařazuje zdravotně postižené jedince (kam bychom mohli zařadit i sluchově postižené) do rizikových kategorií z důvodu zvětšujícího se důrazu na produktivitu práce a výkon, což má za následek, že tito jedinci mají stále menší šanci se uplatnit na trhu práce (Buchtová, 2002, s. 113).

Tímto bych uzavřela téma nezaměstnanosti a zaměřila se již konkrétně na problematiku profesního uplatnění neslyšících.

Nejprve bych pro aspoň částečné přiblížení situace použila konkrétní informace o problematice zaměstnávání sluchově postižených v Olomouci. Začala bych na pracovním úřadu v Olomouci, kam vedou první kroky sluchově postižených jedinců, kteří shánějí zaměstnání. Olomoucký úřad práce nepořádá žádné rekvalifikační kurzy pro sluchově postižené jedince, ale v případě zájmu ze strany sluchově postiženého mu pomohou konkrétní

kurz vyhledat například ve specializovaných školicích střediscích. Co se týká tlumočnické služby, bylo mi řečeno, že sluchově postižený jedinec téměř vždy přijde již se svým tlumočnickem, nejčastěji ze sdružení Unie neslyšících (o níž se zmíním až později). Dále mi bylo sděleno, že nejčastější vzdělání sluchově postižených, registrovaných na úřadu práce v Olomouci, je středoškolské či učňovské. Co se pak týká samotného zaměstnávání sluchově postižených, je to nejčastěji v zaměstnáních, která nevyžadují úpravy pracovního prostředí. Sluchově postižení jedinci se nezaměstnávají ve výrobních podnicích, kde jsou nějaké stroje, především pro obavy zaměstnavatelů z případného úrazu. Poměrně často se objevuje možnost, že si sluchově postižený jedinec založí vlastní podnikání (švadlena, výroba a prodej dřevěných hraček), či že je jedinec zaměstnán tam, kde ho již dobře znají (rodinné firmy, obecní úřad v dané vesnici). Další možnost zaměstnání je v tzv. chráněných dílnách, které jsou určeny právě pro lidi s postižením.

Nyní bych toto doplnila informacemi, které mi poskytla Oblastní Unie Neslyšících v Olomouci. Nejčastější vzdělání jedinců registrovaných v Unii odpovídá informaci z úřadu práce, tedy že se jedná převážně o středoškolské či učňovské vzdělání. Dále mi sociální pracovnice a tlumočnice z Unie řekla, že problematika zaměstnání sluchově postižených jedinců se dá rozdělit do tří kategorií. První kategorií je vzdělání: nedostupnost vysokoškolského vzdělání (Zákon č.384/2008 Sb. ze dne 23. září 2008 o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob však tuto nedostupnost minimalizuje), dále to jsou problémy např. při získávání řidičského průkazu (lékaři nevydají potřebné potvrzení nutné k jeho získání). Druhou kategorií jsou problémy se zaměstnavateli: strach z možného zdravotního úrazu, předsudky, často odmítnutí už jen z důvodu, že vidí tlumočnicka (vidí problém v komunikaci – nutnost očního kontaktu, nemožnost používání telefonu atd.), snížení pracovního výkonu. Poslední kategorie je problém na straně neslyšících: neochota pracovat za malý plat, nemají potřebu rozvíjet svoje schopnosti (malá účast na rekvalifikačních či vzdělávacích kurzech pořádaných unií). Co se týká rekvalifikačních kurzů

pro sluchově postižené, Unie tyto kurzy pořádá, ale účast na nich je spíše malá.

Nyní bych se již zaměřila na obecnou situaci problematiky zaměstnávání sluchově postižených osob. Jak zmiňuje Skákalová, lze v závislosti na typu a stupni sluchové vady stanovit objektivní omezení v pracovním uplatnění sluchově postiženého jedince, jako například práce ve výškách (pokud je zasaženo i ústrojí rovnováhy). Zásadnější a mnohem častější je však omezení z důvodu jiné komunikace. Toto omezení pak může mít charakter zúžení výběru pracovních místa, nebo charakter snížení možnosti osobního růstu a rozvoje svého potenciálu vlivem nedostačující komunikace v zaměstnání (Skákalová, 2011, s. 73). Kuda a Červenková spatřují další problém hned v několika rovinách, které se převážně překrývají s informacemi, jež jsem dostala v Oblastní Unii Neslyšících v Olomouci. Nejprve je zde problém v nesouladu mezi dosaženým vzděláním sluchově postižených jedinců, které je nejčastěji středoškolské či učňovské, a požadavky trhu práce. Dále je zde problém v nezájmu ze strany zaměstnavatelů, o kterém svědčí fakt, že v praxi se nedaří naplňovat zákonná ustanovení o zaměstnávání zdravotně postižených, neboť si firmy tuto povinnost raději splní odvodem do státního rozpočtu (Kuda, Červenková, 2005, s. 12).

Nyní na chvíli odbočím, neboť bych ráda uvedla zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, část třetí – Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. „Lidem se zdravotním postižením se poskytuje zvýšená ochrana na trhu práce:

- Pracovní rehabilitace - souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují úřady práce a hradí náklady s ní spojené. Úřad práce v součinnosti s osobou se zdravotním postižením sestaví individuální plán pracovní rehabilitace.
- Příprava k práci - zapracování osoby se zdravotním postižením

na vhodné pracovní místo na základě dohody s úřadem práce. Příprava k práci může být prováděna s podporou asistenta. Tato příprava trvá nejdéle 24 měsíců.

- Specializované rekvalifikační kurzy - jsou uskutečňovány za stejných podmínek jako ostatní rekvalifikace“ (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Dále jsou pro zdravotně postižené osoby vytvářeny chráněná pracovní místa a chráněné pracovní dílny. „Chráněné pracovní místo je pracovní místo vytvořené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce. Chráněné pracovní místo musí být provozováno po dobu nejméně 2 let ode dne sjednaného v dohodě“ (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti). „Chráněná pracovní dílna je pracoviště zaměstnavatele, kde je zaměstnáno nejméně 60 % zaměstnanců se zdravotním postižením“ (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Zaměstnavatel je také podporován k vytváření výše zmíněných chráněných pracovních míst a chráněných pracovních dílen příspěvkem, který může dostávat od úřadu práce, a to zejména na vytvoření chráněného pracovního místa, na přípravu pracoviště k práci osob se zdravotním postižením a v případě že zaměstnává více než 50 % zdravotně postižených osob, může získat příspěvek na podporu zaměstnání těchto osob.

Další podporou zaměstnávání zdravotně postižených osob je tzv. povinný podíl zaměstnávání osob se zdravotním postižením. To znamená, že „Zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši 4 % z celkového počtu svých zaměstnanců. Způsoby plnění, tj. zaměstnávání v pracovním poměru, odběr výrobků a služeb nebo odvod do státního rozpočtu, jsou považovány za rovnocenné a lze je vzájemně kombinovat“ (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Nyní bych se vrátila k rovinám problematiky zaměstnávání sluchově postižených osob, jak je uvádí Kuda a Červenková. Před odbočením jsem zmiňovala problematiku na straně zaměstnavatelů a teď bych se podívala

na problematiku na straně sluchově postižených. To spočívá v nedostatečné motivaci k práci na straně sluchově postižených. Někteří absolventi speciálních škol pro sluchově postižené, jak píše Kuda a Červenková, nemají zájem dále se vzdělávat, případně vyhledávat nějaké zaměstnání, raději spoléhají na důchod, na který mají nárok. Posledním problémem je komunikace neslyšících (tady převážně prelingválně neslyšících, jak vyplývá z textu v podkapitole 1. 1. 2 životní situace). Často totiž dochází k nedorozuměním. Jako příklad uvádí Kuda a Červenková, že úřednice dá neslyšícím klientům podepsat smlouvy a oni někdy nevědí, k čemu se zavazují. Úřednice jsou mnohdy přesvědčeny, že jim klient rozumí, protože předpokládají, že to, co je napsáno na papíře, je pro každého srozumitelné. Přitom vzniklá nedorozumění mohou být i velmi vážná. Například neslyšící nepochopí, že nemůže odmítnout nabízenou práci, která je pro něj z hlediska věku, zdravotního stavu a kvalifikace vhodná, bez vážného důvodu. Nedostaví se tedy na určené místo například z důvodu, že se mu to zdá daleko a nechce se mu tam jet. Následkem toho, jej ale Úřad práce může vyřadit z evidence, čímž neslyšící ztrácí nárok nejen na podporu v nezaměstnanosti, ale i na úhradu zdravotního pojištění státem a zápočet tzv. náhradní doby na důchodové pojištění (Kuda, Červenková, 2005, s. 12).

Nyní bych ráda uvedla výsledky výzkumů zabývajících se problematikou zaměstnanosti osob se sluchovým postižením, jak je prezentuje Kuda a Červenková. První prací, zabývajících se touto tematikou, je diplomová práce Šourkové z roku 2000 (Vzdělávání a zaměstnávání lidí se zdravotním postižením: výzkum zaměřený na možnosti lidí se zdravotním postižením získat kvalifikaci a následné zaměstnání). Šourková, jak popisuje Kuda a Červenková, pracuje s 50 sluchově postiženými respondenty (27 mužů a 23 žen), většinou ve věkovém rozmezí 20 – 34 let. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 66 % neslyšících (v mém pojmosloví prelingválně neslyšící), 32 % ohluchlých (v mém pojmosloví postlingválně neslyšící) a 2 % nedoslýchavých. Úroveň vzdělání tohoto vzorku se pohybovala pod průměrem většinové populace (8 % středoškolské vzdělání, 90 % vyučených, 2 % základní vzdělání, z toho 84 % navštěvovalo speciální

školu). Stálé zaměstnání mělo 64 % sluchově postižených respondentů. Při hledání zaměstnání využilo služeb úřadů práce pouze 4 % respondentů, 4 % využilo pomoci sociálních úřadů, 18 % dotázaných našlo práci samo, 22 % zaměstnání doporučila škola a 52 % sluchově postižených pomohl najít práci příbuzný nebo známý. Ve vystudovaném oboru pracovalo pouze 30 % respondentů, 56 % pracovalo v jiném oboru a 14 % respondentů neodpovědělo. Jako poslední informace je uváděna zkušenost s úřadem práce. 72 % respondentů nemělo s úřadem práce žádnou zkušenost, 12 % bylo spíše spokojeno, 8 % respondentů bylo spokojeno, 2 % byla spíše nespokojena a 6 % zcela nespokojeno (Kuda, Červenková, 2005, s. 12).

Druhá práce, o které se Kuda a Červenková zmiňují, je dotazníková anketa o nezaměstnanosti neslyšících, kterou v květnu 2003 provedla Česká unie neslyšících. Tato anketa proběhla pouze v oblastních organizacích ČUN. Zúčastnilo se jí 56 % mužů a 44 % žen. Z oslovených respondentů bylo 81 % neslyšících (nerozlišují postlingválně a prelingválně neslyšící) a 19 % nedoslýchavých. Jako vzdělání uvedlo 25 % respondentů základní, 62 % respondentů mělo výuční list nebo střední odborné vzdělání (bez maturity) a 13 % respondentů uvedlo jako nejvyšší vzdělání střední školu (s maturitou). Dále 73 % respondentů uvedlo, že se jich problém nezaměstnanosti týká, 20 % se tuto situaci snaží řešit a pouze 7 % respondentů se této situaci nedotkla. Co se týká shánění nového zaměstnání, tak 27 % hledá zaměstnání pomocí úřadu práce, 27 % prostřednictvím svým známých, 20 % vlastní iniciativou a 26 % respondentů uvedlo jiný způsob. Příčinu nezaměstnanosti vidí především v nízké nabídce pracovních míst vhodných pro sluchově postižené. Dále podle respondentů úřady práce nechápou problémy sluchově postižených v pracovních záležitostech, což se projevuje například častým uveřejňováním pouze telefonních kontaktů v nabídce míst (Kuda, Červenková, 2005, s. 13).

Poslední práci, kterou popisuje Kuda a Červenková, je diplomová práce Kudy (Uplatnění sluchově postižených na trhu práce ve Středočeském a Olomouckém kraji) z roku 2004. Tento výzkum je rozdělen do několika částí, přičemž se Kuda a Červenková zaměřují na šetření probíhající

na úřadech práce a poté na individuální šetření (oslovení konkrétních respondentů). Nejprve se zaměřím na úřad práce, kde bylo nalezeno 66 uchazečů o práci ve středočeském kraji a 92 uchazečů v olomouckém kraji. Jako nejvyšší vzdělání uvedlo 32 % uchazečů základní vzdělání, 54 % střední odborné vzdělání (bez maturity) či vyučení, 13 % uchazečů uvedlo střední školu (s maturitou) a pouhé 1 % uchazečů vysokoškolské vzdělání. Mezi uchazeči bylo 8 % absolventů a 49 % uchazečů bylo nezaměstnaných déle než jeden rok.

Druhá část této práce byla věnována již konkrétním respondentům. Bylo rozdáno 200 dotazníků a navrátilo se jich 113 (návratnost 56,5 %), ale z těchto 113 dotazníků muselo být 17 dotazníků vyřazeno z důvodu chybného nebo neúplného vyplnění. Šetření se účastnilo 56,4 % mužů a 43,6 % žen. Respondenti byli ve věkové kategorii od 18 do 60 let (tedy ekonomicky aktivní občané). V této práci nebyl zjišťován stupeň sluchové vady. V otázce nejvyššího vzdělání bylo zjištěno, že 22,4 % respondentů má základní vzdělání, 56,4 % byli vyučení, 18,0 % absolvovalo střední školu s maturitou a 3,2 % respondentů bylo vysokoškolsky vzdělaných. Dále 37,2 % respondentů uvedlo, že absolvovali speciální školu pro sluchově postižené, zbývajících 62,8 % získalo své nejvyšší dosažené vzdělání na běžných školách. Také bylo zjištěno, že 40,4 % respondentů pracuje ve stejném oboru, který vystudovali, 27,7 % pracuje v jiném oboru, 10,6 % stále studuje a 21,3 % nepracuje. V další části práce Kuda pracuje se skupinou respondentů, která uvedla, že je nezaměstnaná (21,3 % respondentů). Z této skupiny nepracujících 26 % respondentů uvedlo jako důvod invalidní důchod a 13,1 % uvedlo jako důvod mateřskou dovolenou. Je zajímavé, že 70 % respondentů uvedlo, že shání práci, přestože jen 62 % uvedlo, že jsou nezaměstnaní (důvod autor spatřuje v tom, že práci hledají i ženy na mateřské dovolené). Jako způsob hledání zaměstnání odpovědělo 47,6 % pomocí úřadu práce, 9,5 % čtení inzerátů v denním tisku a časopisech, 28,6 % s pomocí rodinných příslušníků a známých a 14,3 % respondentů uvedlo jiný způsob. Co se týká spokojenosti s úřadem práce, kdy 23,8 % uvedlo, že jsou velmi spokojeni, 19,0 % celkem spokojeni,

14,4 % zastávalo neutrální postoj (ani spokojen ani nespokojen), 9,5 % bylo spíše nespokojeno a 9,5 % respondentů bylo zcela nespokojeno, pak se také našlo 23,8 % respondentů, kteří uvedli jinou odpověď. Poslední informací je délka nezaměstnanosti, kdy 20,0 % respondentů uvedlo, že je nezaměstnáno méně než půl roku, 15 % mezi půl rokem a rokem a 65,0 % respondentů bylo nezaměstnáno déle než jeden rok (Kuda, Červenková, 2005, s. 13 – 15).

Nyní porovnáám tyto jednotlivé výzkumy. Co se týká zastoupení mužů a žen, tak se jednotlivé práce shodují v zhruba stejném poměru mužů a žen (mužů je vždy o trochu víc). Dále, což je pro účely této práce důležitější, se podívám na vzdělání, kdy práce Kudy (jak na úřadech práce, tak v individuálních dotaznících) a šetření ČUN se zhruba shodují. Základní vzdělání má zhruba jedna čtvrtina respondentů, střední odborné či učňovské vzdělání má polovina respondentů, střední školu s maturitou má méně než pětina respondentů, co se týká vysokoškolského vzdělání, pohybují se výsledky mezi 0 – 3 %. Od těchto prací se velmi odlišuje práce Šourkové, která uvádí zastoupení vzdělání výrazně odlišné (základní vzdělání 2 %, střední odborné či učňovské vzdělání 90 %, střední vzdělání 8 % a vysokoškolské vzdělání 0 %). Tento fakt působí na věrohodnost této práce velmi negativně. Druhá část, která mě zajímá, je způsob hledání zaměstnání, který nezaměstnaní sluchově postižený nejčastěji volí. Jak z předešlých prací vyplývá, nejčastěji se respondenti při hledání práce obraceli na úřad práce, či své příbuzné a známé. Velmi častý způsob hledání práce je pak vlastní iniciativa (v Kudově případě hledání pomocí inzerátu, či jiným způsobem). Tímto bych ukončila shrnutí výše uvedených prací a pokračila dále.

Skákalová uvádí, že myšlenkou zlepšit sluchově postiženým podmínky na trhu práce se od roku 2005 zabývá APPN, s. o. (Agentura profesního poradenství pro neslyšící). Tato agentura se snaží podpořit nezaměstnané sluchově postižené jedince v hledání práce doplněním všech potřebných dovedností a informací. Dále se snaží zlepšit jejich postavení na trhu práce zvyšováním kvalifikace například prostřednictvím kurzů, které

pořádá. Tyto kurzy jsou zaměřeny hlavně na oblast komunikace (jazykové kurzy českého jazyka pro neslyšící a anglického jazyka pro nedoslýchavé) a v oblasti technické (počítačové kurzy). Také bezplatně poskytují základní právnické poradenství a rozšířené právnické poradenství za „symbolické ceny“ (v porovnání s právnickými firmami). V neposlední řadě poskytuje i tlumočnické služby online (Skákalová, 2011, s. 74. Stránky APPN, s. o.).

Na závěr bych použila shrnutí situace problematiky zaměstnávání sluchově postižených osob, jak jej uvádí Kuda a Červenková. Obecně lze říct, že míra nezaměstnanosti sluchově postižených jedinců značně závisí na dosaženém vzdělání. Dále úřady práce nemají velké zkušenosti s občany i tímto druhem postižení, neboť počet takto postižených osob evidovaných na úřadech práce je zanedbatelný ve srovnání s celkovým počtem populace (toto souhlasí i se stavem na úřadu práce v Olomouci, kde počet evidovaných sluchově postižených osob většinou nepřekračuje 10 lidí). Z toho plynou značné komunikační obtíže. Dále sluchově postižení jedinci nejsou často se svou prací spokojeni nebo si svého místa neváží. Výsledkem toho je značná fluktuace. To souvisí s tím, že dospívající děti ani jejich rodiče nejsou při rozhodování o profesním zaměření schopni přihlížet k situaci na trhu práce a nedovedou odhadnout její vývoj (Kuda, Červenková, 2005, s. 15).

2.3 Vymezení bariér pracovního uplatnění a faktorů, které bariéry zmírňují nebo odstraňují

Nejprve se zaměřím na vymezení bariér v profesním uplatnění sluchově postižených. První bariéru shledávám, na základě teoretických východisek, ve *stupni sluchové vady*. Sluchové vady jsem si již na začátku teoretických východisek rozdělila dle Hrubého na lehkou, střední a těžkou nedoslýchavost, velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou a hluchotu, která se dále rozděluje na postlingvální a prelingvální dle doby vzniku. Tuto bariéru jsem si rozdělila na tři stupně. Lehkou a střední nedoslýchavost budu řadit do kategorie lehkého postižení a zbývající stupně sluchových vad, tedy těžkou nedoslýchavost, velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou a postlingvální a prelingvální hluchotu jsem zařadila do kategorie těžké postižení. Hranici mezi kategoriemi jsem se rozhodla utvořit na základě míry izolovanosti jedince, a to na základě komunikace s osobou trpící těžkou nedoslýchavostí. Tato osoba cítí svůj handicap právě v izolovanosti od ostatních lidí. Jak uvádím v teoretické části u jednotlivých případů, sluchově postižení jedinci se na základě stupně sluchové vady od sebe velmi liší ať již v schopnostech komunikovat se slyšícím světem, tak i ve svých potřebách, jak na to poukazuje například Tetauerová nebo Skákalová.

Jako další bariéru jsem identifikovala *nízké vzdělání*. Tato bariéra vychází z předešlých šetření, jak je prezentuje Kuda a Červenková. Jako nízké vzdělání jsem si zvolila základní vzdělání. Dále za střední vzdělání považuji střední odborná učiliště, odborná učiliště a praktické školy a střední školy s maturitou, jak jsem je popsala v teoretických východiscích podle Skákalové a Vitáskové. Pod vysoké vzdělání pak spadají vysoké školy, ať již integrované či organizované terciární vzdělávání, jak o něm hovoří Tetauerová a Skákalová.

Jednou z bariér je také *neochota pracovat* ze strany sluchově postižených. Tuto bariéru jsem v dotazníku formulovala (na základě předvýzkumu) takto: nehledají zaměstnání, protože jim stačí důchod. Avšak

tato bariéra bude zkoumána také ze subjektivního hlediska sluchově postižených.

Když jsem se zde zmínila o neochotě pracovat na straně sluchově postižených, je nutné také zmínit tu bariéru z druhého úhlu pohledu, a tedy z pohledu zaměstnavatelů. V bariérách tedy mám i *neochotu zaměstnavatelů zaměstnávat sluchově postižené jedince*. Předem chci ale upozornit, že tuto bariéru budu zkoumat ze subjektivního pohledu sluchově postižených, tedy jestli oni se setkávají u potenciálních zaměstnavatelů spíše s ochotou či naopak.

Bariéru spatřuji také v *nedostatku rekvalifikačních kurzů* zaměřených přímo na skupinu sluchově postižených.

Poslední bariéru (nikoli svojí důležitostí) vidím v *komunikaci neslyšících* a rozhodla jsem se ji zkoumat ze dvou rovin. První je problém v komunikaci se slyšícím světem, tedy přístup slyšícího světa ke komunikačním potřebám a schopnostem sluchově postižených. Druhá spočívá v komunikaci s úřady. Jejich odlišnost spočívá v míře možných kompenzací, která je na úřadech vyšší. Úředníci mohou projít kurzem základů znakového jazyka, popř. budou zajištěny služby tlumočnicka. Tato myšlenka není nereálná, neboť například v Chomutově, již takový to krok učinili. (Oficiální web města Chomutov)

Pro lepší orientaci jsem výše uvedené shrnula do následující tabulky.

bariéry v profesním uplatnění sluchově postižených		
vzdělání	základní škola	nízké vzdělání
	Střední odborná učiliště, odborné učiliště, praktická škola	střední vzdělání
	střední škola s maturitou	
	vysoká škola	vysoké vzdělání
komunikace	komunikace se slyšícím světem	
	komunikace s úřady	
stupeň vady sluchu	lehká nedoslýchavost	lehké postižení
	střední nedoslýchavost	
	těžká nedoslýchavost	těžké postižení
	velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou	
	hluchota (postlingvální)	
	hluchota (prelingvální)	
neochota pracovat	Nehledají zaměstnání, stačí jim důchod	
rekvalifikační kurzy	v okolí jsou realizovány speciální rekvalifikační kurzy	
	v okolí nejsou realizovány speciální rekvalifikační kurzy	
ochota zaměstnavatelů	jsou spíše ochotni zaměstnávat sluchově postižené	
	nejsou spíše ochotni zaměstnávat sluchově postižené	

Nyní bych se ráda zaměřila na možnosti částečné či úplné kompenzace výše zmíněných bariér. *První možnost kompenzace bariér spatřuji v možnosti kompenzace respondentovy sluchové vady*, neboť od toho se odvíjejí další možnosti, jako je vzdělání (jak v teoretické části často odkazují, zmiňují se o tom Skákalová, Vitásková a Tetauerová) a také komunikace se slyšícím světem, což ovlivňuje možnosti sehnání pracovního uplatnění. Možnosti kompenzace sluchové vady jsem rozdělila takto: zda je to možné formou sluchadel či operativní metodou (kompenzující přímo ztrátu sluchu, tedy zlepšují možnost dané osoby slyšet), nebo zda je to možné různými pomocnými přístroji například denní potřeby jako jsou vibrační budíky, či světelné signalizace, jak je blíže popisují v teoretických východiscích.

Výše uvedené možnosti kompenzace sluchové vady jsou zároveň *možnostmi kompenzace komunikační bariéry*, neboť ta se stupněm sluchové

vady velmi úzce souvisí, jak jsem popsala v teoretických východiscích.

Dále se zaměřuji na *možnosti kompenzace bariéry nízkého vzdělání*. Zmírnění této bariéry vidím ve specializovaných školách či specifických formách možností studia (například pokud jde o vysoké školy), které již jsem vyjmenovala v teoretických východiscích a také shrnula v níže uvedené tabulce, a proto je zde již nebudu vyjmenovávat.

Bohužel všechny bariéry kompenzovat nelze. Z výše zmíněných bariér je to *neochota pracovat*, kterou pravděpodobně nelze odstranit. Někdo by mohl namítnout, že jistá malá možnost tu je, a to formou motivace sluchově postižených jedinců, což je samozřejmě pravda, ale pro účely této práce jsem se rozhodla předpokládat, že jedinci, kteří spadají do kategorie neochota pracovat, již byli nějaké podobné motivační kampani vystaveni, ale neovlivnila je.

Ráda bych zde ještě zmínila několik důležitých faktorů, týkajících se jedinců, kteří projevují ochotu pracovat. Jedním z důležitých faktorů je, zda respondenti mají v místě bydliště (případně někde poblíž) *možnost rekvalifikace*.

Dalším faktorem, je, zda mají *možnost pracovního uplatnění*. Sluchově postižené mohou nalézt uplatnění v chráněných pracovních dílnách nebo v chráněných pracovních místech, jak je popisuje zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. Mohou pracovat ve vystudovaných oborech, které jsem popsala v teoretické části. A také mohou začít podnikat, což, jak mi bylo řečeno na Úřadu práce v Olomouci a v Unii neslyšících v Olomouci, je častá možnost uplatnění.

Co se týče poslední výše uvedené bariéry, tedy ochoty (popřípadě neochoty) zaměstnavatelů zaměstnávat sluchově postižené jedince, je její možnost kompenzace trochu sporná. Kompenzace by se dala najít v povinném podílu zaměstnávání osob se zdravotním postižením, jak jsem jej popsala v teoretických východiscích. Ta sporná část však je, že zaměstnavatel místo této povinnosti může odvést určité finanční sankce do státní pokladny a tím se zaměstnání zdravotně postižených vyhne, nebo

nemusí zdravotně postižené přímo zaměstnat, ale stačí, když od nich bude odebírat výrobky či služby (což by se však také dalo zčásti brát jako zmírnění bariéry neochoty zaměstnávat sluchově postižené, neboť je aspoň podporuje v jejich činnosti).

Nyní přikládám slíbenou tabulku, kde jsou výše zmíněné možnosti kompenzace vyjmenované.

možnosti profesního uplatnění sluchově postižených			
vzdělání	základní škola	běžná	
		speciální	
	střední odborné učiliště	př. Strojní mechanik, malíř - lakýrník, krejčí, truhlář, kuchař, zahradník, elektrikář, zámečnick, cukrář, šička, klempíř, čalouník	
	odborné učiliště		
	praktické školy		
	střední školy	gymnázium	
		střední zdravotnická škola	
		střední průmyslová škola oděvní	
		střední pedagogická škola	
		střední průmyslová škola elektrotechnická	
	vysoká škola	organizované terciální vzdělávání	výchovná dramatika neslyšících (JAMU) Čeština v komunikaci neslyšících (FF UK)
		integrace	možnost studia na kterékoliv škole společně se slyšícími
	rozšíření kvalifikace	v okolí jsou realizovány speciální rekvalifikační kurzy	
v okolí nejsou realizovány speciální rekvalifikační kurzy			
kompenzace	sluchadly nebo operativními metodami (kochleární implantát)		
	různými pomocnými přístroji		
možnosti zaměstnání	chráněné pracovní dílny		
	chráněné pracovní místo		
	oborové uplatnění		
	podnikání		
	jiné		

3 Metody a postup výzkumu

Pro tento výzkum jsem zvolila metodu matematicko-statistickou, která se používá u kvantitativních výzkumů. Zpracování údajů proběhne pomocí matematické statistiky, a to tříděním prvního a druhého stupně, ověřováním nejdůležitějších vzájemných vztahů a vazeb a ověřením hypotéz (Schneider, Koudelka, 1996, s. 21–33).

Jako techniku jsem si zvolila dotazník. Jedná se o písemnou formu dotazování. Jeho výhodou je hlavně pocit anonymity u respondentů a předejití ovlivnění odpovědi respondenta (a to hlavně při elektronické formě dotazování či pomocí pošty) (Reichel, 2009, s. 119 – 120). Další z výhod dotazníku je malá organizační a finanční náročnost (Zich, 2009, s. 47). Dotazník bude standardizovaný s uzavřenými či polouzavřenými otázkami. Pro tuto možnost jsem se rozhodla z důvodu složitosti přímé komunikace s respondenty, která by v určitých případech z mé strany vyžadovala dobrou znalost znakového jazyka, kterou nedisponuji. Co se týče postupu distribuce dotazníků, bude probíhat několika způsoby. Většinu respondentů kontaktuji přes internetové portály, kde dotazník vyvěším, další část respondentů kontaktuji konkrétních emailů či prostřednictvím organizací. Samotnému výzkumu bude předcházet ještě předvýzkum, podle kterého bude dotazník upraven pro samotný výzkum.

Velikost vzorku je těžké stanovit, neboť soupis sluchově postižených jedinců není k dispozici. Jedinou informaci týkající se velikosti výchozí populace jsem našla v knize Hrubého, kde uvádí své odhady (Hrubý, 2010, s. 143 – 144). Proto jsem se rozhodla stanovit jako reprezentativní vzorek sto respondentů.

Rozhodla jsem se, že výběrový soubor bude mít velikost 100 respondentů, i z důvodu ulehčení statistického zpracování. Také bych chtěla předem zdůraznit, že výsledky tohoto výzkumu nejsou reprezentativní, a tudíž je nejde zobecnit (vztáhnout) na celou populaci sluchově postižených jedinců v České Republice.

4 Stanovení hypotéz a operacionalizace

Nejprve jsem si stanovila několik faktorů, které budu u respondentů zjišťovat. Prvním z těchto faktorů je věk. Budu brát v úvahu pouze respondenty starší 18 let (tedy produktivní nebo postproduktivní věk). Mladší jedinci by dle mého názoru nemohli identifikovat bariéry a možnosti profesního uplatnění, neboť s tím nemají zkušenosti.

Další velmi důležitý faktor je stupeň vady sluchu a s tím úzce související doba vzniku sluchové vady (důvod je blíže popsán v teoretické části). Tento aspekt ovlivňuje i další faktory jako je vzdělání, komunikace a i ochotu zaměstnavatelů přijmout daného jedince, jak vše blíže popisují v teoretických východiscích.

Také zde hraje velkou roli nejvyšší dosažené vzdělání. Toto téma jsem detailněji popsala v teoretických východiscích a jeho důležitost také vyplývá z výsledků šetření, jak je prezentuje Kuda a Červenková.

Poslední faktor, který mě u respondenta bude zajímat je, zda respondent má zaměstnání, případně jestli již někdy zaměstnání hledal. Tento faktor dle mého názoru ovlivní pohled respondenta na bariéry a možnosti jejich kompenzace.

Pro zjednodušení tyto faktory shrnuji ještě do bodů níže, přičemž u každého faktoru uvedu číslo otázky, která se k němu v dotazníku vztahuje.

- Věk – respondent musí být starší 18 let, tedy musí již být v kategorii produktivní nebo postproduktivní (otázka č. 1)
- Stupeň vady – ve výzkumu budu mít respondenty již od lehké nedoslýchavosti a vyšší stupeň postižení sluchu (otázka č. 3)
- Doba vzniku vady – největší roli hraje u hluchých jedinců (prelingvální a postlingvální) (otázka č. 4)
- Nejvyšší dosažené vzdělání (otázka č. 2)
- Zaměstnání – jestli má jedinec zaměstnání a jestli již zaměstnání někdy hledal (otázky č. 5 a č. 6)

Hypotézy

1. S rostoucím věkem bude stoupat přiřkládání důležitosti bariérám.
2. Jedinci trpící hluchotou a jedinci s velmi závažným postižením sluchu budou spatřovat jako nejzávažnější bariéry problém v komunikaci se slyšícím světem a neochotu ze strany zaměstnavatele.
3. Jedinci s nízkým vzděláním budou bariérám přiřkládat velkou závažnost (důležitost).
4. Zaměstnaní jedinci budou přiřkládat bariérám nízkou závažnost (důležitost).
5. Jedinci, kteří ještě nehledali zaměstnání, budou bariérám přiřkládat nízkou až střední závažnost (důležitost).

Operacionalizace

1. S rostoucím věkem bude stoupat přiřazování důležitosti bariérám.
 - Domnívám se, že to je způsobeno tím, že mladí lidé nemají tak velké zkušenosti s hledáním zaměstnání.
 - Důležitost bariér budu zkoumat otázkou číslo 8, kde respondenti budou jednotlivým bariérám přiřazovat závažnost na škále 1 – 4. Bodování: Nízká závažnost (důležitost) 6 – 12 bodů, Střední závažnost (důležitost) 13 – 18 bodů, Velká závažnost (důležitost) 19 – 24 bodů.
 - Věk budu zjišťovat v otázce číslo 1
2. Jedinci trpící hluchotou a jedinci s velmi závažným postižením sluchu budou spatřovat jako nejzávažnější bariéry komunikaci a neochotu ze strany zaměstnavatele.
 - Domnívám se, že to je způsobeno tím, že u jedinců trpících hluchotou (hlavně prelingvální) je téměř jediný způsob komunikace znakový jazyk, kterému majoritní (slyšící) společnost většinou nerozumí.
 - Důležitost bariér pro respondenta budu zkoumat v otázce číslo 7, kde respondenti budou vybírat dvě pro ně nejzávažnější bariéry.
 - Stupeň sluchové vady budu zjišťovat v otázce číslo 3 a v otázce číslo 4
3. Jedinci s nízkým vzděláním budou bariérám přiřazovat velkou závažnost (důležitost).
 - Domnívám se, že je to způsobeno tím, že jedinci s nízkým vzděláním mají menší možnost uplatnění. Proto budou bariéry více pociťovat, a tudíž jim přiřazovat větším závažnost (důležitost).

- Nízké vzdělání jsem si vymezila již výše ve vymezení bariér pracovního uplatnění a faktorů, které bariéry zmírňují nebo odstraňují, a budu je zjišťovat v otázce číslo 2
 - Důležitost bariér budu zkoumat otázkou číslo 8, kde respondenti budou jednotlivým bariérám přiřazovat závažnost na škále 1 – 4. Bodování: Nízká závažnost (důležitost) 6 – 12 bodů, Střední závažnost (důležitost) 13 – 18 bodů, Velká závažnost (důležitost) 19 – 24 bodů.
4. Zaměstnaní jedinci budou přikládat bariérám nízkou závažnost (důležitost).
- Domnívám se, že je to způsobeno tím, že tyto jedince již tyto bariéry nepostihují, neboť již mají stálé místo a nemusí se s nimi potýkat.
 - Důležitost bariér budu zkoumat otázkou číslo 8, kde respondenti budou jednotlivým bariérám přiřazovat závažnost na škále 1 – 4. Bodování: Nízká závažnost (důležitost) 6 – 12 bodů, Střední závažnost (důležitost) 13 – 18 bodů, Velká závažnost (důležitost) 19 – 24 bodů.
 - Zda jsou respondenti zaměstnaní či nikoli budu zjišťovat v otázce číslo 5
5. Jedinci, kteří ještě nehledali zaměstnání, budou bariérám přikládat nízkou až střední závažnost (důležitost).
- Domnívám se, že je to způsobeno tím, že se s nimi ještě nesešli.
 - Důležitost bariér budu zkoumat otázkou číslo 8, kde respondenti budou jednotlivým bariérám přiřazovat závažnost na škále 1 – 4. Bodování: Nízká závažnost (důležitost) 6 – 12 bodů, Střední závažnost (důležitost) 13 – 18 bodů, Velká závažnost (důležitost) 19 – 24 bodů.

- Zda respondenti již zaměstnáni hledali či nikoliv budou zjišťovat v otázce číslo 6

Dotazník

1. Kolik je Vám let?

2. Jaké máte dosažené vzdělání?
 - a. Základní škola
 - b. Střední odborná učiliště, odborné učiliště, praktická škola
 - c. Střední škola s maturitou
 - d. Vysoká škola
3. Jaký máte stupeň sluchové vady?
 - a. Lehká nedoslýchavost (ztráta sluchu 21 – 40 dB)
 - b. Střední nedoslýchavost (ztráta sluchu 41 – 70 dB)
 - c. Těžké postižení sluchu (ztráta sluchu 71 – 90 dB)
 - d. Velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou (ztráta sluchu 91 – 119 dB)
 - e. Úplná ztráta sluchu – hluchota (ztráta sluchu 120 dB a více)
4. Doba vzniku sluchové vady?
 - a. Od narození
 - b. V průběhu života, uveďte věk, ve kterém došlo ke sluchové vadě: -----
5. Máte stálé zaměstnání?
 - a. Ano
 - b. Ne
6. Hledal/a jste již někdy zaměstnání?
 - a. Ano
 - b. Ne
7. Vyberte hlavní problém při hledání práce u sluchově postižených?
 - a. Nízké vzdělání
 - b. Neochota sluchově postižených
 - c. Lenost sluchově postižených

- d. Komplikovaná komunikace se slyšícím světem
- e. Neochota zaměstnavatelů nebo jejich odstup
- f. Komplikovaná komunikace s úřady
- g. Jiné, uveďte jaké:.....

8. Ohodnoťte níže uvedené problémy při hledání zaměstnání sluchově postižených jedinců na škále 1 – 4, přičemž 1 = zanedbatelné a 4 = velmi důležité:

- a. Nízké vzdělání
- b. Neochota sluchově postižených pracovat
- c. Lenost sluchově postižených
- d. Komplikovaná komunikace se slyšícím světem
- e. Neochota zaměstnavatelů nebo jejich odstup
- f. Komplikovaná komunikace s úřady

9. Jak myslíte, že by se daly tyto problémy zmírnit nebo odstranit?

.....

.....

.....

5 Předvýzkum a výzkum

Předvýzkum

Pro předvýzkum jsem kontaktovala pět potenciálních respondentů (budu je označovat R1, R2, R3, R4 a R5), které jsem následně oslovila a prošla s nimi výše uvedený dotazník. Respondenti se mi vyjadřovali k jednotlivým otázkám, na základě čehož jsem otázky pozměnila. Nyní postupně proberu názory respondentů na jednotlivé otázky.

První otázka

Původní změnění:

1. Kolik je Vám let?

Reakce: Téměř všichni oslovení neměli s otázkou problém. Pouze R2 mi doporučil kategorizaci této otázky místo uvedení přesného věku, ale s ohledem na to, že jsem to chtěla udělat, až v rámci vyhodnocování výzkumu, jsem tuto otázku ponechala tak jak je.

Druhá otázka

Původní znění:

2. Jaké máte dosažené vzdělání?
 - a. Základní škola
 - b. Střední odborné učiliště, odborné učiliště, praktická škola
 - c. Střední škola s maturitou
 - d. Vysoká škola

Reakce: Zde mi R4 a R5 řekli, že bych měla přepsat otázku na nejvyšší dosažené vzdělání. A R4 ještě navrhl přidat k odpovědi vysoká škola ještě VO3. R2 mi poté doporučil, abych ke školám přidala i speciální školy pro sluchově postižené, neboť by to respondenty mohlo mást a nemuseli by tuto otázku zodpovědět.

Opravené znění:

2. Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- a. Základní škola, základní škola pro sluchově postižené
- b. Střední odborné učiliště, odborné učiliště, praktická škola, střední odborné učiliště pro sluchově postižené, odborné učiliště pro sluchově postižené, praktická škola pro sluchově postižené
- c. Střední škola s maturitou, střední škola pro sluchově postižené s maturitou
- d. Vysoká škola, vyšší odborná škola

Třetí otázka

Původní znění:

3. Jaký máte stupeň sluchové vady?
 - a. Lehká nedoslýchavost (ztráta sluchu 21 – 40 dB)
 - b. Střední nedoslýchavost (ztráta sluchu 41 – 70 dB)
 - c. Těžké postižení sluchu (ztráta sluchu 71 – 90 dB)
 - d. Velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou (ztráta sluchu 91 – 119 dB)
 - e. Úplná ztráta sluchu – hluchota (ztráta sluchu 120 dB a více)

Reakce: K této otázce se mi vyjádřil pouze R2, který opravil těžké postižení sluchu na těžkou nedoslýchavost. S ohledem na svoje teoretické zdroje, podle kterých jsem měla odpovědi udělané, jsem respondentovu verzi vložila do závorky.

Opravené znění:

3. Jaký máte stupeň sluchové vady?
 - a. Lehká nedoslýchavost (ztráta sluchu 21–40 dB)
 - b. Střední nedoslýchavost (ztráta sluchu 41–70 dB)
 - c. Těžké postižení sluchu (nedoslýchavost) (ztráta sluchu 71–90 dB)
 - d. Velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou (ztráta sluchu 91– 19 dB)
 - e. Úplná ztráta sluchu – hluchota (ztráta sluchu 120 dB a více)

Otázka čtvrtá

Původní znění:

4. Doba vzniku sluchové vady?
- a. Od narození
 - b. V průběhu života, uveďte věk, ve kterém došlo ke sluchové vadě:

Reakce: K této otázce neměl nikdo žádné výhrady, a proto zůstala nezměněna.

Otázka pátá

Původní znění

5. Máte stálé zaměstnání?
- a. Ano
 - b. Ne

Reakce: K této otázce se vyjádřil R4 s tím, že bych se měla ptát pouze jestli jedinec má zaměstnání, nikoli na stálé zaměstnání, neboť jedinci zaměstnaní na sezónních pracích by nemuseli vědět jak odpovědět a došlo by ke zkreslení.

Opravené znění:

5. Jste zaměstnán/a?
- a. Ano
 - b. Ne

Otázka šestá

Původní znění:

6. Hledal/a jste již někdy zaměstnání?
- a. Ano
 - b. Ne

Reakce: Zde se vyjádřil opět pouze R4 a to ve stylistické věci, tedy že bych měla vyškrtnout slovo již.

Opravené znění:

6. Hledal/a jste někdy zaměstnání?
- a. Ano
 - b. Ne

Otázka sedmá

Původní znění:

7. Vyberte hlavní problém při hledání práce u sluchově postižených?
 - a. Nízké vzdělání
 - b. Neochota sluchově postižených
 - c. Lenost sluchově postižených
 - d. Komplikovaná komunikace se slyšícím světem
 - e. Neochota zaměstnavatelů nebo jejich odstup
 - f. Komplikovaná komunikace s úřady
 - g. Jiné, uveďte jaké:.....

Reakce: Tato otázka vyvolala nejvíce reakcí. R1 mi doporučil přeformulovat odpověď b) a c), k možnosti e) by napsali neochota zaměstnavatelů zaměstnávat sluchově postižené, a v možnostech d) a f) nahradit slovo komplikovaný slovem problém s komunikací nebo obtížné komunikace, také doporučili přeformulovat otázku, aby se týkala konkrétně osoby respondenta. R2 doporučil možnosti úplně přeformulovat a navrhl jako jednu z možností nedostatek rekvalifikačních kurzů. R3 by k možnosti b) doplnit slovo pracovat a přeformulovat možnosti d) a f), neboť měli téměř stejný význam (překrývali se). R4 navrhl přeformulovat možnosti b) a c) ve stylu, že sluchově postiženým stačí dotace ze strany státu. Dále jako R1 u možnosti e) doplnil zaměstnávat sluchově postižené a možnost f) také doporučil přeformulovat. R5 doporučil pozměnit znění otázky na vyberte nejzávažnější důvod, a také pozměnit možnost c).

Opravené znění:

7. Vyberte, prosím největší problém sluchově postižených při hledání zaměstnání?
 - a. Nízké vzdělání
 - b. Nehledají zaměstnání, protože jim stačí důchod
 - c. Malá dostupnost rekvalifikačních (vzdělávacích) kurzů pro sluchově postižené v místě bydliště

- d. Problém v komunikaci se slyšícím světem
- e. Neochota zaměstnavatelů zaměstnat sluchově postižené
- f. Problém s úředníky na úřadech
- g. Jiný, uveďte prosím jaký:.....

Otázka osmá

Původní znění:

8. Ohodnoťte níže uvedené problémy při hledání zaměstnání sluchově postižených jedinců na škále 1 – 4, přičemž 1 = zanedbatelné a 4 = velmi důležité:
- a. Nízké vzdělání
 - b. Neochota sluchově postižených pracovat
 - c. Lenost sluchově postižených
 - d. Komplikovaná komunikace se slyšícím světem
 - e. Neochota zaměstnavatelů nebo jejich odstup
 - f. Komplikovaná komunikace s úřady

Reakce: Reakce na možnosti otázky sedmé se odrazili samozřejmě i v této otázce, proto je zde již nebudu znovu zmiňovat. R1 navrhl přeformulovat znění otázky takto: „Prosím napište, jak velké problémy mají sluchově postižení při zaměstnání. Zatrhněte číslo“. A dále mi doporučil, abych přímo vysvětlila jednotlivé stupně tak, že 1 = žádný problém, 2 = malý problém občas, 3 = malý problém často, 4 = velký problém. A v neposlední řadě, abych všechny tyto stupně dala za každou možnost.

Opravené znění:

8. Prosím zaškrtněte číslo, které podle Vás vystihuje závažnost daného problému: 1 = žádný problém; 2 = malý problém občas; 3 = malý problém často; 4 = velký problém

Nízké vzdělání	1	2	3	4
Nehledají zaměstnání, protože jim stačí důchod	1	2	3	4
Malá dostupnost rekvalifikačních (vzdělávacích) kurzů pro sluchově postižené v místě bydliště	1	2	3	4
Problém v komunikaci se slyšícím světem	1	2	3	4
Neochota zaměstnavatelů zaměstnat sluchově postižené	1	2	3	4
Problém s úředníky na úřadech	1	2	3	4

poznámka: s ohledem na to, že velkou část svých respondentů budu získávat přes elektronickou verzi dotazníku na jednom serveru, byla jsem nucena otázku číslo osm rozdělit do šesti jednotlivých otázek, kdy jsem se vždy zeptala na jeden problém a jako možnosti dala výše uvedenou škálu s konkrétním vysvětlením jednotlivých stupňů.

Otázka devátá

Původní znění:

9. Jak myslíte, že by se daly tyto problémy zmírnit nebo odstranit?

.....

.....

.....

Reakce: K této otázce se vyjádřil pouze R1, který navrhl předělat znění otázky ze slova odstranit na slovo řešit.

Opravená znění:

9. Prosím navrhněte, jak byste tyto problémy řešil/a?

.....

.....

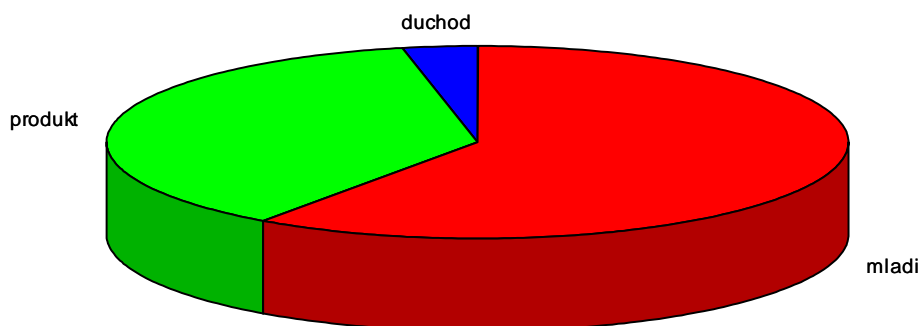
.....

Výsledky výzkumu

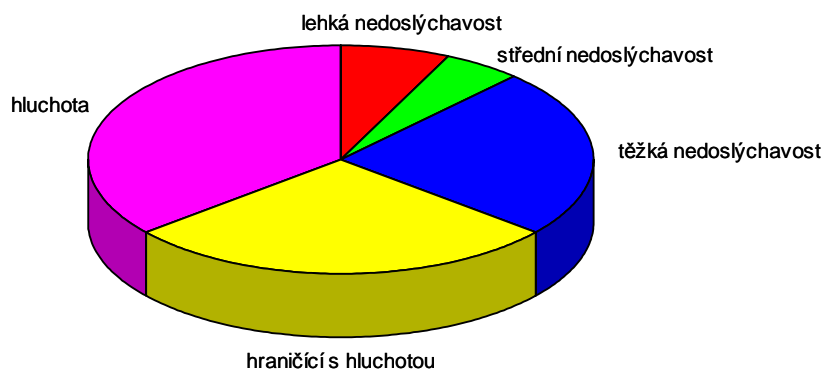
Výzkum probíhal 14 dní a to přes internet, kdy jsem oslovila několik organizací s žádostí, aby dále přeposlali odkaz na dotazníky sluchově postiženým. Dále jsem odkaz vložila na diskusní fóra na stránkách zabývajících se problematikou sluchově postižených (ruce.cz, ticho.cz, neslyšící.cz, kochlear.cz) a oslovila jsem i jednotlivé sluchově postižené prostřednictvím emailů.

Nyní bych na začátek ukázala pár statistických údajů. Celkem mám 100 respondentů. Níže na grafech vidíte, jaké rozložení věku (již v kategorizované podobě, kdy mládí = 18 – 30, produkt = do 65let, důchod = nad 65 let), vzdělání, sluchové vady a nejčastěji udávané bariéry. Předem upozorňuji, věkové rozložení není reprezentativní, neboť respondentů spadajících do kategorie mladí je 55, kdežto respondenti spadající do kategorie důchod jsou pouze tři, jak uvidíte níže.

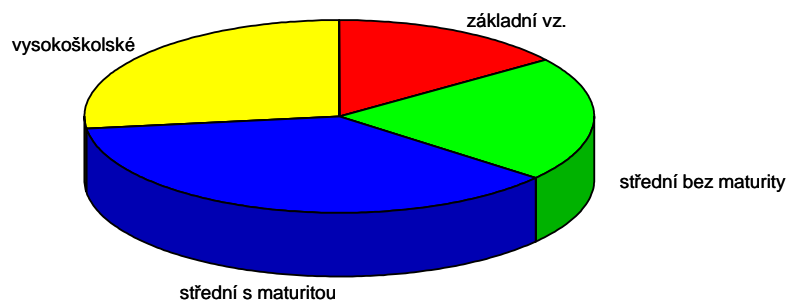
Výšečový graf z Věk kategorizace

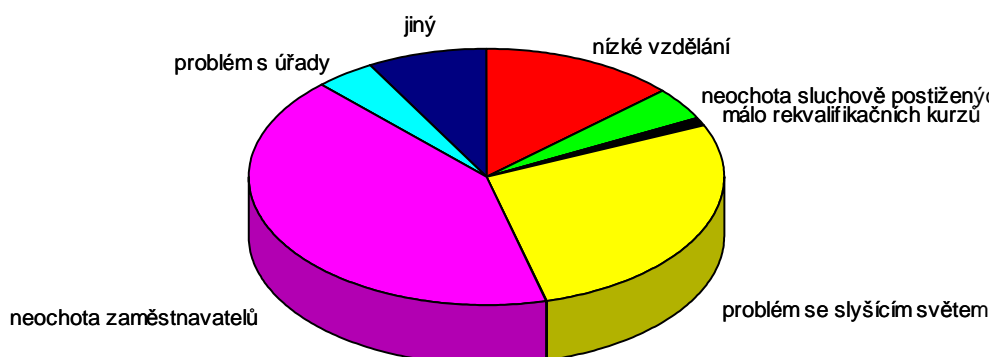
Výšečový graf z A4

Výšečový graf z Vzđ

Výšečový graf z hl problém

Nyní již přistoupím k samotnému ověřování hypotéz. První hypotéza tedy že s rostoucím věkem bude stoupat přikládání důležitosti bariérám, se mi nepotvrdila, jak je vidět na obrázku níže. Může to mít dvě vysvětlení. Za prvé to může být způsobeno nerovnoměrným věkovým rozložením respondentů, které ověření této hypotézy velmi zkresluje, nebo za druhé věk neovlivňuje přikládání důležitosti bariérám. Předpokládám tedy, že to bude záležet spíše než na věku na konkrétní zkušenosti jedince.

Kontingenční tabulka (výzkum sluchové)					
Tab. :					
	KatVěk	A16 nízká důležitost	A16 střední důležitost	A16 velká důležitost	Řádk. součty
Četnost	18 -23	6	11	9	26
Řádk. četn.		23,08%	42,31%	34,62%	
Četnost	24 -29	5	12	9	26
Řádk. četn.		19,23%	46,15%	34,62%	
Četnost	30 -35	0	11	9	20
Řádk. četn.		0,00%	55,00%	45,00%	
Četnost	36 -41	2	1	1	4
Řádk. četn.		50,00%	25,00%	25,00%	
Četnost	42 -47	0	2	1	3
Řádk. četn.		0,00%	66,67%	33,33%	
Četnost	48 -53	1	1	0	2
Řádk. četn.		50,00%	50,00%	0,00%	
Četnost	54 -59	1	3	2	6
Řádk. četn.		16,67%	50,00%	33,33%	
Četnost	60 -65	1	1	0	2
Řádk. četn.		50,00%	50,00%	0,00%	
Četnost	66 -71	0	2	0	2
Řádk. četn.		0,00%	100,00%	0,00%	
Četnost	72 -77	0	1	0	1
Řádk. četn.		0,00%	100,00%	0,00%	
Četnost	Vš.skup.	16	45	31	92

Druhá hypotéza, tedy že jedinci trpící hluchotou a jedinci s velmi závažným postižením sluchu budou spatřovat jako nejzávažnější bariéry komunikaci a neochotu za strany zaměstnavatele. Tato hypotéza se mi, jak je vidět níže potvrdila.

Kontingenční tabulka (výzkum sluchové)							
Četnost označených buněk > 10							
(Marginální součty nejsou označeny)							
Zhrnout podmínku: A4 >= 4							
A4	hl problém nízké vzdělání	hl problém neochota sluchově postižených	hl problém problém se slyšícím světem	hl problém neochota zaměstnavatelů	hl problém problém s úřady	hl problém jiný	Řádk. součty
hraničící s hluchotou	1	1	9	12	1	4	28
hluchota	3	1	9	19	3	0	35
Vš.skup.	4	2	18	31	4	4	63

Třetí hypotéza, tedy že jedinci s nízkým vzděláním budou bariérám přikládat velkou závažnost (důležitost), se nepotvrdila. Předpokládám, že na to bude mít vliv nerovnoměrné věkové rozložení respondentů, neboť jedinci, kteří uvedli jako nejvyšší stupeň vzdělání základní, mohou nadále studovat, a tak se ještě s bariérami nemuseli setkat.

Kontingenční tabulka (výzkum sluchové)					
Tab. :					
	Vzd	A16 nízká důležitost	A16 střední důležitost	A16 velká důležitost	Řádk. součty
Četnost	základní vz.	9	3	3	15
Řádk. četn.		60,00%	20,00%	20,00%	
Četnost	střední bez maturity	4	11	6	21
Řádk. četn.		19,05%	52,38%	28,57%	
Četnost	střední s maturitou	5	17	15	37
Řádk. četn.		13,51%	45,95%	40,54%	
Četnost	vysokoškolské	3	15	9	27
Řádk. četn.		11,11%	55,56%	33,33%	
Četnost	Vš.skup.	21	46	33	100

Čtvrtá hypotéza, tedy že zaměstnaní jedinci budou přikládat bariérám nízkou závažnost (důležitost), se nepotvrdila. Jak je vidět v tabulce níže, nadpoloviční většina se pohybuje v kategorii střední důležitost. I zde nejspíše bude záležet na konkrétní zkušenosti respondenta a jeho subjektivním pohledu na věc.

Kontingenční tabulka (výzkum sluchové)					
Tab. :					
	zam	A16 nízká důležitost	A16 střední důležitost	A16 velká důležitost	Řádk. součty
Četnost	ano	11	31	16	58
Řádk. četn.		18,97%	53,45%	27,59%	
Četnost	ne	10	15	17	42
Řádk. četn.		23,81%	35,71%	40,48%	
Četnost	Vš.skup.	21	46	33	100

Poslední, pátá hypotéza, tedy že jedinci, kteří ještě nehledali zaměstnání, budou bariérám přikládat nízkou až střední závažnost (důležitost). Odpovědi respondentů jsou rozloženy rovnoměrně, proto je tato hypotéza neprůkazná. Vyvozují z toho, že přestože nehledali ještě zaměstnání, tak mají zprostředkované informace od ostatních sluchově postižených, kteří již na tyto bariéry narazili.

Kontingenční tabulka (výzkum sluchové)					
Tab. :					
	hledání zaměstnání	A16 nízká důležitost	A16 střední důležitost	A16 velká důležitost	Řádk. součty
Četnost	Ano	12	35	23	70
Řádk. četn.		17,14%	50,00%	32,86%	
Četnost	Ne	9	11	10	30
Řádk. četn.		30,00%	36,67%	33,33%	
Četnost	Vš.skup.	21	46	33	100

Jako poslední bych vyhodnotila poslední otázku dotazníku, která byla otevřená, a ve které měli respondenti navrhnout řešení bariér. Tyto odpovědi jsem zpracovala a rozčlenila do čtyř nejčastějších odpovědí, je nutné taky podotknout, že někteří respondenti na tuto otázku neodpověděli. Nyní uvedu tedy čtyři nejčastější odpovědi a pro ilustraci k nim uvedu i jednu či dvě konkrétní odpovědi respondentů. (příspěvky respondentů jsem ortograficky upravila a doplnila o interpunkci)

Jako nejčastější odpověď ze všech se objevil návrh, že by měla být větší informovanost slyšícího světa o komunikačních schopnostech a potřebách sluchově postižených a odstranění s tím spojených předsudků například, že hluchý jedinec je zároveň němý či hloupý. Příklady:

- „více informovat o problematice SP, jak mají se SP správně komunikovat, dát SP motivaci, aby si hledali zaměstnání, které by chtěli“
- „Osvěta, informovat slyšící společnost o problémech SP, zvýšit kurzy + rekvalifikace doplňující vzdělání lidí SP, kurzy češtiny pro osoby uživatele ZJ, pomoc starším sluchově postiženým občanům pro získání kvalifikace a novou lépe placenou práci“

Dále se často objevily odpovědi, kdy respondenti viděli řešení v rozšíření možnosti využívání tlumočnických služeb a to jak na úřadech, tak i například v zaměstnání. Příklady:

- „větší využití služeb tlumočnicka, více informací o neslyšících širokého veřejnosti, aby si nemysleli, že neslyšící = hlupák“
- „na každém úřadě by měl být jeden zaměstnanec, ovládající

znakovou řeč. Stačilo by, aby tam byl dvakrát do měsíce.“

Také se velmi často objevoval návrh, že by mnoho bariér vyřešila podpora zaměstnanosti sluchově postižených ze strany zaměstnavatelů a ze strany státu například novelizací zákonů řešících tuto problematiku.

Příklady:

- „Větší ochota a odhodlání zaměstnavatelů zaměstnat osobu se sluchovým postižením, respektovat jeho komunikaci přes SMS (skoro všude je požadavek, aby byl člověk komunikativní a komunikoval i přes telefon...)“
- „novelizace zákona na větší podporu přijetí neslyšících do zaměstnání, bez diskriminace, umožnění podmínek co neslyšící potřebuje“
- „Zaměstnavatelé ať se zbaví předsudků a rozlišují schopnosti neslyšících individuálně a ostatní neházejí do jednoho pytle jenom proto, že někteří nesplňují požadavky. Aby byli vůči nim trpělivější, jelikož pomaleji vnímají a později pochopí.“

Jako poslední řešení bylo navrhováno zlepšování a zkvalitnění komunikačních schopností sluchově postižených, například prostřednictvím zkvalitnění základních a středních škol či větší motivace sluchově postižených při zlepšování svých schopností. Příklady:

- „zkvalitnění vzdělávání na ZŠ a ŠŠ“
- „učit děti, postižené od mala perfektní češtině, místo nalévání jim do hlav, aby češtinou opovrhovaly a komunikovaly výhradně ve znakovém jazyce a byly do smrti závislé na tlumočení“

Z výsledků výzkumu vyplývá, že věk, vzdělání ani to zda je jedinec zaměstnán či jestli již někdy hledal zaměstnání, neovlivňují pohled jedinců na závažnost bariér. Jediný faktor, který ovlivňuje přikládání důležitosti bariérám, je stupeň vady sluchového postižení. Jak jsem již však několikrát podotkla, může to být způsobeno nerovnoměrným věkovým rozložením

respondentů. A samozřejmě zde vstupuje do hry konkrétní zkušenost jedince s těmito bariérami. Největší výsledky, dle mého názoru přinesla poslední otázka, kde respondenti navrhovali řešení bariér, neboť návrhy řešení korespondují s nejčastěji volenými bariérami.

6 Závěr

Jak již jsem naznačila v úvodu, tato práce má dvě části. První část obsahuje teoretická východiska, která mají jednak za úkol seznámit čtenáře s problematikou sluchově postižených a přiblížit jim jejich životní situaci, což jsem se pokusila podpořit příběhy z reálného života, kterými tak i ověřuji správnost teorie. Tato východiska sloužila i jako podklad pro nalezení bariér, které nejvíce ovlivňují sluchově postižené při hledání zaměstnání, a také faktorů, které (pokud to jde) zmírňují nebo dokonce odstraňují nalezené bariéry. V druhé části, která je praktická, jsem provedla dotazníkové šetření, které mělo za úkol ověřit hypotézy, jež jsem si na základě teorie vytvořila. V dotazníku jsem měla také jednu otevřenou otázku, která nesloužila k ověření hypotéz. Tuto otázku jsme tam dala proto, že jsem za prvé chtěla dát možnost respondentům, aby se k této problematice mohli vyjádřit a navrhnout řešení. Za druhé proto, že si myslím, že řešení této problematiky by měli mít v rukou aspoň z části právě jedinci, kterých se to týká, a ne aby se o to pokoušeli lidé, kteří sice mají teoretické znalosti, které mohou být založeny na kontaktu s těmito lidmi, ale ani tak si nemyslím, že by mohli pochopit jaké to je být sluchově postižený.

Než se blíže podívám na výsledky získané z odpovědí na poslední (otevřenou) otázku, chtěla bych dodat, že většina mých hypotéz se mi nepotvrdila. Jeden z důvodů může být to, že věkové rozložení respondentů je značně nerovnoměrné a proto může docházet u některých hypotéz ke zkreslení výsledků. Dalším důvodem může být to, že vnímání závažnosti bariér je závislé na konkrétní zkušenosti daného člověka.

Nyní bych ráda poukázala na to, že návrhy řešení bariér, které popsali sluchově postižení, koresponduje s odpověďmi sluchově postižených na otázku číslo sedm, kde jsem respondenty vyzvala, aby zvolili pro ně nejzávažnější bariéru. Jako nejzávažnější bariéru volili respondenti neochotu zaměstnavatelů zaměstnávat sluchově postižené, s čímž koresponduje návrh respondentů, že by se měla zvýšit podpora zaměstnanosti sluchově postižených, a to jak ze strany zaměstnavatelů, v kontextu, že by

zaměstnavatelé měli hodnotit kvalitu konkrétního jedince a ne odmítat ho, protože je sluchově postižený, tak ze strany státu v podobě například novelizace zákonů upravujících tuto problematiku. Druhou nejčastější bariérou byl problém v komunikaci se slyšícím světem, což odpovídá návrhu rozšířit informovanost slyšícího světa o možnostech komunikace sluchově postižených a celkově o jejich situaci.

Toto téma by bylo potřeba prozkoumat hlouběji, což v rámci mé práce nebylo možné. V budoucnu by však měla být tato tematika dále zkoumána, neboť sluchově postižení jedinci jsou členy naší společnosti jako kdokoli jiný, a také, jak již jsem uváděla v úvodu, jsme se jako stát zavázali začleňovat zdravotně postižené do trhu práce.

7 Anotace

Příjmení a jméno autora: Erlebachová Adéla

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky FF UP

Název práce: Bariéry v profesním uplatnění sluchově postižených

Barriers of the hearing impaired in the professional application

Počet znaků: 90 942

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 25

Klíčová slova: sluchové postižení, nezaměstnanost, profesní uplatnění, sociologický výzkum, zdravotní postižení

Práce se zabývá problematikou sluchově postižených, konkrétně identifikací bariér v profesním uplatnění sluchově postižených. Také dává prostor sluchově postiženým, aby navrhli řešení těchto bariér, a to prostřednictvím dotazníkového šetření. Práce vychází z teoretických východisek, které čtenáři přibližují životní situaci sluchově postižených a tím pomáhají se čtenáři zorientovat se v této problematice.

The keywords: hearing impairment, unemployment, professional application, sociological research, disablement

The work deals with hearing disabilities, specifically identifying barriers in the professional application of the hearing impaired. It also gives space to the hearing impaired, to propose solutions to these barriers, through a questionnaire survey. The work is based on the theoretical background to the reader closer to the life situation of hearing impaired people and helping to orient the reader in this field.

8 Seznam použité literatury a internetových zdrojů

8.1 Seznam literatury

- BARTOŇKOVÁ, H, ŠIMEK, D. *Andragogika*, Olomouc: Středisko distančního vzdělávání, 2002.
- BÍMOVÁ, P. Znakový jazyk jako základní atribut komunity Neslyšících, s. 15 – 20. In FENCLOVÁ, J. *Ve světě sluchového postižení*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 2005.
- BUCHTOVÁ, B. Psychologie nezaměstnanosti, s. 75 – 127. In BUCHOTVÁ, B A KOLEKTIV. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada Publishing a. s., 2002.
- HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu I. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999.
- HRUBÝ, J. *Úvod do výchovy a vzdělávání sluchově postižených: 1. Část*. Praha: Tiché učení, 2010.
- HUDÁKOVÁ, A. Odezírání, s. 42 – 45. In FENCLOVÁ, J. *Ve světě sluchového postižení*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 2005.
- KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002.
- KUDA, R, ČERVENKOVÁ, A. *Problematika zaměstnanosti osob se sluchovým postižením*. Info zpravodaj: magazín informačního centra o hluchotě FRPSP, 2005, jaro, s. 12 – 15.
- KVĚTOŇOVÁ, L., *Vysokoškolské studium se zajištěním speciálněpedagogických potřeb*. Brno: Paido, 2007.

- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. Vyd. Praha: Slon, 2002 .
- PETRÁŇOVÁ, R. Čtení a psaní, s. 45 – 48. In FENCLOVÁ, J. *Ve světě sluchového postižení*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 2005.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009.
- SCHNEIDER, M., KOUDELKA, F.: *Úvod do základů statistických výzkumů*. Olomouc 1996.
- SKÁKALOVÁ, T., *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2011.
- SOLOVJEV, I. M. a KOLEKTIV. *Psychologie neslyšících dětí*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
- STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb odezírání je nejisté umění*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2001.
- STRNADOVÁ, V. *Současné problémy české komunity neslyšících. 1, Hluchota a jazyková komunikace*. Praha: Univerzita Karlova, 1998.
- TETAUEROVÁ, I. Vysokoškolské studium a sluchově postižení studenti v ČR, s. 76 – 77. In ZIKL, P. *Nové trendy v oblasti sekundárního a terciárního vzdělávání sluchově postižených*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.
- VITÁSKOVÁ, K., *Zefektivnění studia a profesního uplatnění handicapovaných studentů na vysokých školách*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.
- ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: EU Press 2009.

8.2 Elektronické zdroje

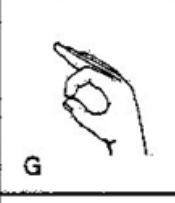

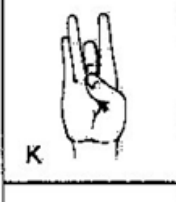

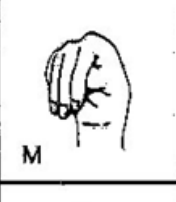
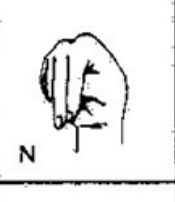

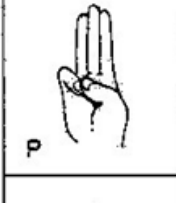

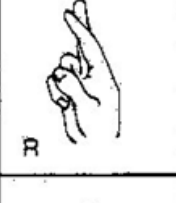
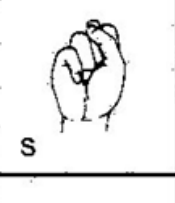
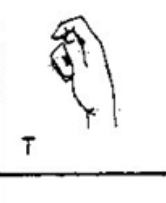
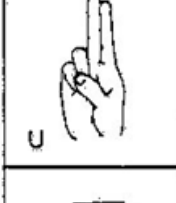
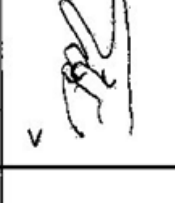
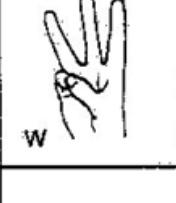
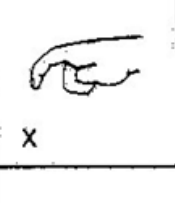

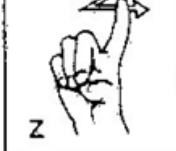
- Evropská sociální charta, dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf>
- Oficiální web města Chomutov, <http://www.chomutov-mesto.cz/tiskova-zprava-chomutov-bori-bariery-urednici-ovladaji-znakovou-rec/d-1021624/p1=36910>
- Stránky organizace APPN, s. o. <http://appn.cz/>
- Zákon č. 284/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících dostupný z <http://www.cun.cz/dokumenty/zakon-o-komunikacnich-systemech-neslysicich-a-hluchoslepych-osob-zakon-c-384-2008-sb.pdf>
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/8>

9 Seznam příloh

- Příloha č. 1 jednoruční prstová abeceda
- Příloha č. 2 dvojruční prstová abeceda
- Příloha č. 3 kompenzační pomůcky

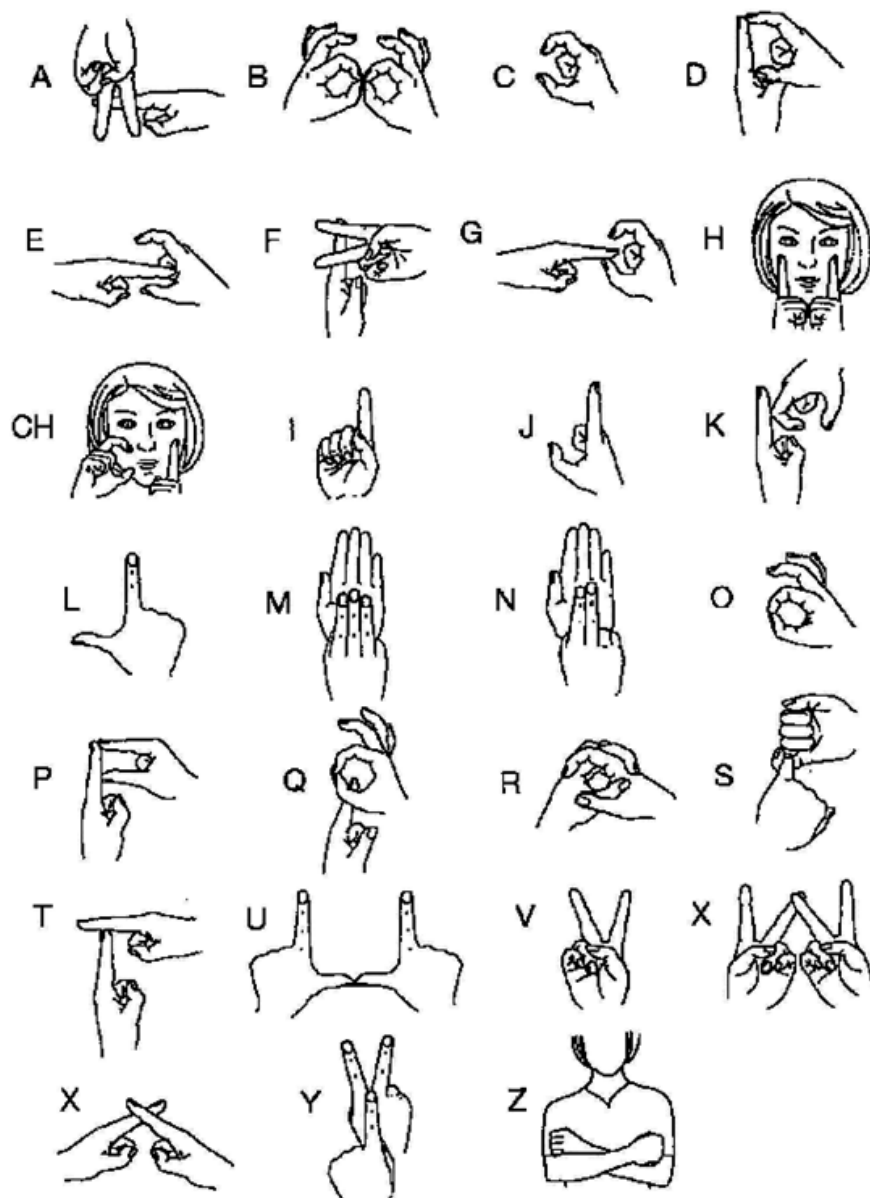
9.1 Příloha č. 1 jednoruční prstová abeceda

IRELAND
Irish Hand Alphabet

 A	 B	 C	 D	 E
 F	 G	 H	 I	 J
 K	 L	 M	 N	 O
 P	 Q	 R	 S	 T
 U	 V	 W	 X	 Y
 Z				

9.2 Příloha č. 2 dvojruční prstová abeceda

Prstová abeceda pro dvě ruce

9.3 Příloha č. 3 kompenzační pomůcky

Skákalová dělí kompenzační pomůcky pro neslyšící podle několika kritérií:

1. Podle velikosti sluchové vady
 - Pomůcky pro nedoslýchavé, např. indukční smyčka
 - Pomůcky pro neslyšící, např. fax
6. Podle využití
 - Pro usnadnění komunikace a orientace, např. sluchadlo
 - Pro přenos a získávání nových informací, např. osobní počítač s internetovým připojením
 - S využitím v každodenním životě, pomůcky signalizační, např. signalizace telefonního zvonku
 - Didaktické (edukační) – měly by být co nejvíce názorné
7. Podle typu signalizace
 - Akustické – zesilující, např. zesílený telefon
 - Optické – světelné, např. světelná signalizace domovního zvonku
 - Haptické – vibrační, např. vibrační budík
8. Podle funkce
 - Protetické – funkční tělesné náhrady, implantují se chirurgicky, např. kochleární implantát
 - Kompenzační – snaha o vyrovnání či alespoň zmírnění vady, např. sluchadlo
 - Substituční – náhrada vady ostatními smysly, tj. odezíráním či vnímáním vibrací, např. světelná signalizace domovního zvonku
9. Podle úhrady a možnosti získání příspěvku
 - Hrazené zdravotní pojišťovnou, např. sluchadla, implantáty, indukční smyčka

- Hrazené obecním úřadem obce s rozšířenou působností na základě vyhlášky č. 128/1991 sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení (Skákalová, 2010)

Nyní uvedu a blíže popíšu nejčastěji využívané kompenzační pomůcky.

Sluchadla a osobní zesilovače

Sluchadlo je elektronická pomůcka, jejíž hlavní funkcí je zesilování zvuku, především mluvené řeči. Sluchadlo využívá u jedince zbytky sluchu. Osobní zesilovač v sobě má zaveden mikrofon, který snímá zvuk na krátkou vzdálenost před osobou a zesiluje jej do sluchátek. Zesilovač také pomáhá oddělit řeč od hluku v pozadí. Současná sluchadla jsou často tak malá, že si jich u jedince ani nevšimneme a kvalita reprodukce odpovídá zhruba poslechu CD nahrávky. A počítačové čipy v dnešních sluchadlech také dokážou do jisté míry potlačovat hluk a zesilovat mluvenou řeč, ale může se stát, že jedinci nebude vyhovovat sluchadlo právě kvůli okolnímu ruchu) to samozřejmě závisí na typu sluchadla viz. níže).

Sluchadla se dále dělí podle několika typů.

1. Podle konstrukčního provedení

- Závěsná sluchadla – mikrofon, elektronika, sluchátko i napájecí zdroj jsou vestavěné do pouzdra ve tvaru rohlíčku a jsou zavěšena za ušním boltcem. Výhody těchto sluchadel spočívá v sériové výrobě tudíž i v cenové dostupnosti, ale nejsou vhodná na akusticky nevhodná prostředí, jako je například nádraží, restaurace či ulice
- Nitroušní sluchadla - jsou umístěna celá přímo ve zvukovodu (na základě individuálního odlitku)
- Kapesní sluchadla – toto sluchadlo je jediné, které se dá používat u malých dětí a starších lidí díky své lehké ovladatelnosti, ale je velké a zesiluje veškerý zvuk, proto se již využívá minimálně

- Brylová sluchadla – celé sluchadlo je schováno do nožiček brýlí, v dnešní době jsou využívány kostní vibrátory. Také používané už jen minimálně (Skákalová, 2011, s. 76–86)

10. Podle zpracování signálu (dle Kašpara)

- Analogová – levnější a jednodušší modely sluchadel, zpracovávají zvukový signál tak, že mikrofon, který zachytí zvuk, jej převede do formy elektrického signálu, předá ho k dalšímu zpracování do zesilovače a jeho obvodů a takto upravený elektrický signál je následně veden do reproduktoru, v němž je zpětně změněn do podoby zvuku
- Digitální – zvukový signál je převeden do digitální formy, tj. na binární kód, který umožní jeho další matematické zpracování. Po zpracování je signál převeden zpět na analogový. Tato sluchadla jsou řízena speciálním mikroprocesorem. Dokážou automaticky potlačovat a oddělovat rušivé zvuky a neřečové složky.
- Lineární – mají zesilovač s konstantními vlastnostmi, jejich zesílení a frekvenční charakteristika se během hovoru nemění, především analogová
- Nelineární – mají vestavěný, často velmi složitý, obvod, který dynamicky mění vlastnosti sluchadla v závislosti na vstupním signálu. (Kašpar, 2008, s. 23–28)

11. Podle způsobu přenosu zvuku (dle Skákalové)

- Přenos vzduchem – funguje na principu, že zvukový signál z reproduktoru sluchadla je veden zvukovodem ve formě akustické energie, která rozkmitá bubínek a dále prochází přes soustavu středoušních kůstek do vnitřního ucha. Příklad: Nitroušní, závěsná a některá brylová a kapesní sluchadla
- Přenos kostí – funguje na principu, že ze zesilovače sluchadla vychází elektrický signál, který je předán vibrátoru přiloženému na spánkové kosti. Vibrace jsou vedeny kostí

do vnitřního ucha, čímž dochází k rozkmitání nitroušních tekutin. Př. Některá brýlová a kapesní sluchadla, nejmodernější je sluchadlo BAHA ukotvené v kosti

Kochleární implantát

Kochleární implantát je elektronická funkční smyslová náhrada, která zprostředkuje sluchové vjemy neslyšícím jedincům přímo elektronickou stimulací sluchového nervu uvnitř hlemýždě vnitřního ucha. Tvoří ho implantovaná a vnější část. Signálový procesor je poprvé zapojen a naprogramován čtyři až šest týdnů po operaci. Programování se provádí opakovaně, aby se docílilo nastavení optimálního rozsahu stimulace jednotlivých elektrod tak, aby vyhovoval individuálním potřebám uživatele.

Indukční smyčka

Indukční smyčka je užitečnou pomůckou pro osoby, které používají sluchadla nebo kochleární implantáty. Indukční smyčka mění elektrický signál na elektromagnetické pole v místnosti, kolem které je rozvinuta. Toto elektromagnetické pole může zachytávat, a díky tomu zprostředkovat zesílený zvuk, pouze sluchadlo vybavené indukčním snímačem (poloha T – snímač telefonních hovorů, MT – zapnutý mikrofon i snímač).

Možnosti telefonování a komunikace

Někteří nedoslýchaví jedinci mohou používat běžný telefon za pomoci sluchadel a indukční smyčky, ale existují i telefony se zesílením, nebo lze nainstalovat k běžnému telefonu nástavec na telefonní sluchátko, který zesiluje zvuk. Přímě neslyšící jedinci pak využívají psacích telefonů, kdy odesílatel píše na klávesnici text, který se příjemci jednoduše objevuje na displeji.

Pro zprostředkování kontaktu provozuje Telefonica 02 operátorskou službu Hovor pro neslyšící, který pracuje na principu zprostředkování textové zprávy (psacím telefon, sms, fax, či email) do mluvené podoby a zpět přes operátora.

Dalšími komunikačními pomůckami je fax, mobilní telefony (sms)

a komunikační prostředky osobního počítače s připojením na internet.

Zařízení pro přenos zvuku a zlepšení poslechu

Fungují na principu vysílač přijímač, kdy vysílač přijímá signál a dále ho vysílá drátovým rozvodem či radiovým nebo infračerveným přenosem, do přijímače, který má osoba se sluchovým postižením u sebe.

Signalizační systémy

Pracuje opět na principu vysílač přijímač, vysílač přijímá signál a dále je vysílá do přijímače, který přijímají signály od vysílače a převádí je na světelné signály a na barevnou kombinaci LED diod pro rozlišení zdroje, který signál vyslal. Na jednom přijímači lze například rozlišit zvonění telefonu, dětský pláč či bytový zvonek.

Vibrační budíky a hodinky

Pro signalizaci času mohou osoby se sluchovým postižením používat speciální vibrační budíky či hodinky. V dnešní době již vyrábějí různé druhy těchto budíků například s možností připojení vibračního polštářku atd.

Skryté titulky a teletext, rozšířené titulky pro neslyšící

Skryté titulky lze vysílat společně s televizním signálem, ale na obrazovce se objeví až po aktivaci. Tyto titulky jsou nejen přepisem dialogů, ale mohou obsahovat jiné doplňující informace o zvukových složkách děje či umožnit rozlišování hlasů jednotlivých postav. Televizní titulky jsou silným motivačním prvkem pro čtení neslyšících, čímž snižují riziko jejich funkční negramotnosti

Rozšířené titulky pro prelingválně neslyšící doplňují film nejen o popis zvuků a hudby, ale také o další vysvětlující komentáře. Titulky jsou připravovány s ohledem na čtenářské schopnosti a slovní zásobu prelingválně neslyšících (Skákalová, 2011, s. 76–86).

10 Podklad pro zadání bakalářské práce